

Gyógypedagógiai muzeum.

Irta: Berkes János.

Gyógypedagógiai oktatásügyünknek százados multja van. Fejlődése évtizedeken át lassú volt, fejlődését külső és belső viszonyok késleltették, akadályozták.

Azonban hazánk kulturális fejlődésének az utolsó 10—15 év alatt sikerrel haladó munkájánál a figyelem a gyógypedagógiai oktatásügyre is ráterelődött, mert felismerték azt a magasztos hivatást, amelyet a gyógypedagógiai oktatásügy betölt s azóta szükségszerű és természetes fejlődését többé feltartóztatni nem lehetett. Felvirágoztatása érdekében megkezdődött a nemes munka s szerte az országban ernyedetlen szorgalommal folyt, folyt az erős és céltudatos kormányzat irányítása szerint és jóakarató, méltányos és igazságos szándékának megfelelően. A nemes versenyből az oktatásügynek minden munkása kivette a maga részét, szóval, tettel s talán anyagi áldozatokkal is harcolt egy jobb jövő megteremtésén.

A munka nyomán ma gazdagnak mondható termést látunk. Intézményeink nemcsak megsokasodtak, de úgy belterjileg, mint külterjileg meg is erősödtek.

Eljutottunk oda, hogy pályánknak a közoktatásügy szervezetében való nagy jelentőségét és fontosságát széles körökben elismerik. E tekintetben nincs is ez idő szerint már más tennivalónk, mint szerencsés kézzel még tovább terjeszteni, maradandóan fenntartani, meggyökeresíteni azt a tudatot, hogy a fogyatékosok oktatása elsőrangú szükség s minden oly akadály, mely azt további szabad és nyugodt fejlődésében hátráltatná, több kárral járhat, mint a mennyi hasznot más érdekeknek eléje tétele esetleg hajtana.

A százados mult sem az irodalmi munkásság, sem a metodika és didaktika művelése terén nem folyt le nyomtalanul. Hazai gyógypedagógiai oktatásügyünk története igazolja, hogy a gyógypedagógiai irodalomnak mindig voltak művelői, de az oktatás gyakorlatias eszközeinek előteremtésén, tökéletesítésén is mindig fáradoztak s ma már sok értékes és becses irodalmi termék, tanszer áll

rendelkezésre, amelyeket büszke önérzettel csoportosíthatunk össze oktatásügyünk történeti multját hiven viszatüköröző egységes és tanulságos egésszé.

Gyógypedagógusaink körében nem egyszer hallottam már erről beszélni, nem is kizárólag a saját eszmémnek adok kifejezést, hanem több kartársaménak, a midőn lapunk hasábjain a gyógypedagógiai muzeum létesítését teszem szóvá és e muzeum eszméjének felkarolására kérem fel mindazon kartársaimat, akik a nemes célt munkásságukkal is előmozdítani, megvalósítani képesek.

Azt hiszem, az eszme a megvalósításra már teljesen megérett. A muzeum létesítése sem oly nagy feladat, mint talán első tekintetre látszik. Csak a kezdet kezdetén kell átesnünk.

Részemről úgy gondolnám a muzeumot létesíteni, hogy az egykoron a gyógypedagógiai intézményeink különleges oktatásügyének oly állandó és marandandó tanszerkiállítása legyen, amely tanulságosan mutatná be egyrészt ezen oktatás történeti fejlődését, másrészt pedig mindazokat a különleges taneszközöket, amelyek segítségével a fogyatékosok oktatását megvalósítjuk. A muzeum továbbá a gyógypedagógiai intézmények minden ágazatának iskolai alapfelszerelését is befogadná, de az iskolai épületek fényképe, tervrajza mind helyet foglalhatna ott.

A muzeum egyszersmind gyógypedagógiai könyvtár is lenne, amelyben az összes irodalmi termékek összegyűjtetnének.

Szóval a muzeumban csoportosítani kellene mindazokat a régibb és új iratokat, nyomtatványokat, különleges szemléltetési eszközöket, tanszereket, felszereléseket, amelyek hazai gyógypedagógiai oktatásügyünk történeti fejlődéséhez adatokat szolgáltatnak s amelyek oktatásügyünk szempontjából különlegesen és történeti értékkel bírnak.

A muzeum tehát első sorban legyen magyar, vagyis első sorban azokat a tárgyakat gyűjtse össze, amelyek hazai oktatásügyünkkel vannak bármelyes vonatkozásban. Ne zárja ki azonban a külföldi értékes és tanulságos adatokat sem.

A muzeum másodsorban különleges legyen, csakis a gyógypedagógiai oktatásügyünkkel szoros kapcsolatban lévő anyagokat és adatokat foglalja magában. Az általa-

nos pedagógiára vonatkozó összes adatok úgysis az orsz. pedagógiai könyvtár és tanszermuzeumban szemlélhetők.

A muzeum helyéül Budapestet vélem részemről kijelölendőnek, mert Budapest az ország központja, itt remélhetjük leginkább, hogy közoktatásügyünk történetét, mibenlétét mennél többen tanulmányozzák és megismerjék. De itt van a gyógypedagógia tanítóképző is és az ifjú generációnak Budapesten kell alkalmat szolgáltatni arra, hogy szemlélje a multat, elődeink munkásságán okuljon s abból a jövőre nézve lelkesedést merítsen.

Kartársaim! Napirendre hoztam a gyógypedagógiai muzeum eszméjét. Úgy ismerem önöket, hogy az oktatásügyünkkel kapcsolatos minden eszme iránt megvan önökben a lelkesedés. Ha mindenki csak egy-egy tárgyat szentel a muzeum alapkövének a letételéhez és ha a lelkesedéshez kitartás is járul, a siker elmaradhatatlan és örvendetes lesz.

Remélem, hogy felhívásom nem marad eredmény nélkül s ebben a reményben a muzeum alapját a magam csekély gyűjteményéből megkezdem s néhány tárgyat felajánlok. Egyelőre, amíg a muzeum részére alkalmas helyiségünk nem lesz, ideiglenesen a szaktanács fogadja el s őrzi a beküldött és felajánlott tárgyakat. Felkérem tehát a kartársakat, hogy amennyiben kezdeményezésemet helyeslik, a muzeum számára szánt küldeményeket az országos szaktanács címén beküldeni sziveskedjenek. Gondoskodni fogok arról, hogy e tárgyak leltározatassanak s azok jegyzéke időről-időre a Magyar Gyógypedagógia útján közzététessék.

Nem mondom én azt, hogy oktatásügyünk terén a muzeumnál nincs fontosabb, égetőbb kérdés, amely szintén még megoldásra vár. Van több, de csak kettőt említek meg: a tankötelezettséget és a tankönyvek kérdését. Mindakettő elsőbrendű feladat s itt még nagy hézagot kell pótolnunk. Azonban mindakettő munkában van s a közel jövőben úgy a tankötelezettséget, mint a tankönyvek kérdését illetőleg eredményt várhatunk. E kettővel kapcsolatban a múzeumot is megalapozhatjuk, mert nekünk a gyógypedagógiai oktatásügyünket, a fejlődő kor igényeihez képest lépésről-lépésre úgy kell előbbre vinnünk, hogy az egyetemes művelődéstől semmi tekin-

tetben el ne maradjon. A muzeummal is egy újabb alkotással tesszük pályánkat ismertebbé, de kedvesebbé és értékesebbé is. Értékesebbé nemcsak a magunk szemében, hanem mindazokéban, akik munkánk elismerésére és becslésére hivatottak.

Teremtsük meg a gyógypedagógiai muzeumot! Ezzel a gyógypedagógiai oktatásügyünk történetében nem nyitunk ugyan új korszakot, de az események rovatában mindenesetre feljegyzésre méltó dolgot művelünk.

Vakok között olasz földön.

Irta: **Kirschenheuter Ferenc.**

Július közepén egy hétfő délutánján látogattunk el kartársammal az olasz vakok kir. intézetébe.

Homlokzata a nápolyi öbölre néz, előtte a Villa Nationale, Nápoly kocsikorzója. A régi kétemeletes épület alig vonja magára az idegen figyelmét s csak mikor egész közel értünk hozzá, árulja el a kapuja fölé helyezett márványtábla, hogy középület előtt állunk, a R. Istituto dei Chiechi S. Giuseppe e Lucia előtt. Lejebb azt is elmondja a tábla, hogy az intézetet I. Ferdinánd alapította, röviddel a Bourbonok másodszeri trónfoglalása után 1818-ban. Tehát az első és legrégebb intézet Olaszországban. Az épület, mely annakelőtte kir. szegényekháza volt, négyzetalakban épült, ósdi, minden csin nélkül, közepén egy körülbelül husz-huszonöt méter hosszú és széles, részben lávával kövezett udvarral. Contí Eduardo, az intézet főigazgatója már a kapuban fogadott bennünket s azonnal elindultunk az intézet megtekintésére.

Az első benyomás épenséggel nem volt kellemesnek mondható. Amint az udvarra léptünk, minden oldalról zene fogadott. Vonóshangszerek, zongorák és fúvók hangjai áramlottak ki minden oldalról a nyitott ablakokon s a szűk udvaron egy disszonáns kaoszban találkoztak. Mindjárt jobbra egy földszintes, nagy teremben, mely fölszerelése után itélve egyben torna és díszterem is, a mintegy tizenöt-husz tagból álló második zenekar gyakorolt egy Puccini-táncdarabot. A kép ugyanaz, mint amelyet tegnapelőtt a Piazza del Plebisciton láttunk, hol akkor az első zenekar játszott. Az amfiteatrálisan emelkedő pódium alján egy vak karmester, üti

pálcájával a taktust az előtte álló kottatartóra. Ebben a zenekarban, mint a főigazgató úr sietett megmagyarázni, a gyengébb képességű muzsikuskok játszanak másodrendű helyeken és csekélyebb igényű közönség előtt.

A terem mint tornahelyiség szűk, fölszerelése igen primitív, a legszükségesebb eszközöknek is hiányában. A falakat néhány fametszet díszíti, többek között az intézet alapítójának képe s egykét az intézet alapítására vonatkozó irat facsimiléje.

Innen, az udvaron át a szűk és sötét iskolaszobákba mentünk. Az iskolapadoknak ugyanaz a hibájuk, mint a mieinknek a budapesti kir. intézetben. Fiókjaik kicsinyek s így a növendékek könyvei, noha kisebbek, mint a mieink, a padokon s az ablakpárkányokon hevernek. Fölszerelésről a termekben alig lehet beszélni. Egy laposbetűjű latin — abc — táblán kívül mást nem tatáltunk. Térkép, vagy más érzékeltetési eszköz sehol. Zongora csaknem minden helyiségben van. Egy harmadik osztályos körülbelül tizenkét-tizenhároméves fiú igen szépen játszott el egy Cramer-étudeöt. A szomszéd teremben meg egy hasonlókorú fiú Braillekottáról zongorázott, bizonyosságul, hogy Braille kottarendszerét már az alsóbb fokon is tanítják. Ugyanitt egy szép, folyékony olvasást is hallottunk braillekönyvből.

Iskolai könyvekkel általában jól el van látva az intézet. Olvasókönyvek, nyelvtanok, verstanok, irodalmi könyvek mindenfelé láthatók.

Zeg-zúg folyosókon jutottunk el az étkezőhelyiségekbe és hálótermekbe. Tisztaság és rend tekintetében bizony nem egy kívánnivaló marad. A növendékek külön fiókokban maguk kezelik evőeszközeiket, melyeket bármikor használhatnak. Ott tartják megmaradt kenyérdarabjaikat is. Higieniai szempontból nem szerencsés megoldás.

A helyiségek általában szűkek. A Braille-könyvtár egy folyosóra szorult az éléstár mellé. Néhány száz kötetet tartalmaz. Könyvei nagyobbrészt kisebbek a mieinknél, ami a tartósságot tekintve előnyös. A könyvek betűi szintén valamivel kisebbek a mieinknél és élesebbek. Rövid összehasonlítást téve, mindamelllett, hogy leveleik kisebbek, a könyvek tartalma nem csekélyebb a mieinkénél s amivel betűik élesebbek, olvashatóságuk sem csökken.

Az udvaron eközben egy csapat tíz-tizennégy éves fiú, a mieinkéhez hasonló ruhában, tornagyakorlatokra vonult föl egy bejáró tornatanár vezetése alatt. Ilyen jól táplált gyermekeket vakok intézetében még sehol sem láttam. Beesett arcú, sápadt gyerek,

350
Kirschheimleier Terent

amilyen pedig vakok között oly gyakori, csak elvétve akadt közöttük. Derültebb, élénkebb kedélyűeknek találtam őket, mint bárhol másutt. Ebben, a véralkat mellett, okvetlen része kell, hogy legyen az intézeti jó ellátásnak is.

Testtartásukról és mozdulataikról azonban már kevesebb jót mondhatunk. De ez, valamint a hiányos fegyelem nem az ő rovásukra esik. A hogy egymás vállába kapaszkodva elhaladtak előttünk, fölöttünk, hogy van közöttük két-három nem intézeti növendék is. Érdeklődésünkre a főigazgató úr azt mondta, hogy ezeket a tornatanár hozza magával a reáliskolából segítségül. Miután a tanár rendbe állította a csapatot, két reáliskolai tanuló kihozott a tornateremből egy tízenöt húsz méter hosszú kötelet, melybe másfél-méternyi távolságban egymástól fabotcskák voltak belefonva. Hosszas készülődés után a tornászok elhelyezkedtek a kötél két oldalán, páronként fogva a kötélbe erősített botokat. A realisták egyikét, a menetet irányítandó, a tanár a sor élére állította. Most megszólalt a közeli ablak mögül a zongora s a csapat megindult. Ha nem vagyok szakember, talán még gyönyörködöm is a képen, annyival is inkább, mert a tornászó fiúknak is gyönyörűséget szerzett a munka, jól érezték magukat. Fejeiket lóbálva, szabad kezüket rázva, nevetve, teljes volt közöttük a jókedv. Szabályos lépést úgy látszik nem kívánnak tőlük. A különben is zajos menetelést még hangosabbá tette a tanár azon utasítása, hogy minden negyedik lépésüket nyomják meg egy keményebb föllépéssel. Hogy ennek mi lehetett a célja, nem tudom. Így kezdődött és ebben a mederben folyt tovább a testgyakorlás órája a nápolyi királyi intézetben.

Magyarázatot nem fűzök hozzá. Már a multkori cikkemben említettem, hogy a felnőtt olasz vak zenészek járáskelésében, mozdulataiban mily kevés önállóság és biztonság nyilvánul meg, hogy kézenfogvást vezették őket a zenekari emelvényre stb. Ilyen tornaóráknak más eredménye nem is lehet. Szerettem volna emlékeztetni Conti főigazgató urat a vakok tanárai nemzetközi kongresszusának azon határozati tételére, hogy vakok intézetében a testgyakorlást ne szaktornatanár, hanem a vakok nevelésére és oktatására képes egyén tanítsa, de tiltotta a vendég köteles szerénysége.

Körutunk a főigazgatói irodában végződött. Itt végre találunk tanítási eszközöket is. Két kis tüveges szekrényben különböző érzékeltetési eszközök vannak elhelyezve. Papír- és vászonvirágok és növényrészek, kicsinyméretű állatok papírmaséból, miniatűr bútorok, az intézet famása, az ismert párisi fémglobus,

Nápoly hevenyészett fatérképe, Génua és környéke gipszben, mér-tani testek és gyümölcsutánzatok. Ezek a gyűjtemény főbb tárgyai. Természetrajzi, fizikai és vegytani szereik nincsenek. Még egy-két nyomatott papírtérkép lógott a falon, melyeken a folyók rárakott spanyolviaszkkal voltak érzékelhetővé téve. Olyanok, amilyeneket a budapesti kir. intézet is őriz múzeumában a hetvenes évekből.

Az érzékeltetőoktatás és földrajz körébe tartozó, részben föl-sorolt tárgyak, mint külsejük, de meg elhelyezésük is mutatja, keveset lehetnek használatban s inkább az intézetet látogatók szá-mára vannak fenntartva, általános és mindenre kiterjedő fogalmat nyújtandó a vakok oktatásáról. Ezt látszott igazolni Conti főigaz-gató úrnak a tárgyakra vonatkozó bő magyarázata is, föltételezván, hogy teljesen ismeretlen dolgok előtt állunk Kartársam is észre-vette ezt s nem állta meg, hogy ne emlékeztessen a pesti állami intézet több ezer tárgyat tartalmazó gyűjteményére. Pedig az sem teljes még s az intézet vezetősége ambícióját köti hozzá, hogy évről-évre fokozatosan kiegészítse, s hogy tanításunkat általa reális alapokra helyezze. A szertárnak olyféle állapotát és kezelését, hogy az inkább a látogatókat elégítse ki, mint az oktatást szolgálja, saj-nos, nem itt tapasztaltam egyedül. Meg van ez többé-kevésbé mindenütt, a távoli Franciaországban ép úgy, mint a közeli nyu-gaton. Például a brünniek egyébként gazdag szertárának múzeum-szerű berendezése még a gondolkozó laikust sem téveszti meg.

Hogy egy nagyszabású és jól elrendezett szertár a vakok minden intézetének legfőbb és legszebb ékessége, az kétségtelen; de igazán értékes csak akkor, ha elhelyezése és berendezése szak-szerű, ha minden darabja könnyen hozzáférhető s ami a legfőbb, ha a tanításoknál valóban használják is. Szerénytelenség nélkül megállapíthatjuk, hogy a magyar kir. intézet rendje e tekintetben mintaszerű. A kisebb, az érzékeltetőoktatást szolgáló mindennapi dolgok az egyes osztályokban vannak elhelyezve, a természettu-dományok oktatása pedig magában a szertárban folyik, hol a szük-seges eszközök azonnal kéznél vannak.

Miközben beírtuk nevünket az emlékkönyvbe, néhány az intézet állapotára és szervezetére, valamint az olasz vakok oktatá-sára vonatkozó általános kérdés került szóba. Az intézetnek, mely a milánói után a legnépesebb Olaszországban, jelenleg csak fiú-növendékei vannak; körülbelül százötven. A tanítási idő nyolc év. A képzés középpontjában a zene áll. Tekintettel erre különös gondot fordítanak az irodalomra. Ezekon kívül ép úgy, mint ná-lunk, képviselve vannak az összes iskolai tárgyak.

A Braille-írásen kívül mást rendszeresen nem tanítanak. Megismertetik ugyan az oktatás kezdetén a latin betűk alakját, de sem írásban, sem olvasásban nem alkalmazzák: hamarosan áttérnek a Braillera. E tekintetben tehát az olaszok közel állanak a Francia iskolához, mely a Brailleon kívül mást nem ismer. Mi a volt osztrák rendszert követjük. Előbb megtanítjuk a Knie-féle latinbetűs szúrtírást a Klein-féle írókészüléken, vele kapcsolatban elsajálíthatjuk a vonalnyomású latin betűk olvasását s csak ezután következik a Braille. Lényegében leghelyesebbnek találom a német rendszert, mely a Brailleon kezd s csak az oktatás későbbi fokán kapcsolja be a Heboldírást a látók világával való írásos érintkezés céljából. Maga a bécsi cs. és kir. intézet is, mely pedig kiinduló pontja volt az osztrák rendszernek, ma már szintén a német rendszert követi, azzal a különbséggel, hogy a Heboldot a szúrtírással helyettesíti.

A látókkal való levelezésre a felnőtt olasz vakok között a Martuscelli-féle írókészülék forog közkézen. Egy példányát itt a nápolyi intézet szertárában láttuk. A Guldberg-féle szerkezethez hasonlít, de annál egyszerűbb. Fatáblán egy helyezhető és rögzíthető fémvonalzó van alkalmazva akár csak Hebold-szerkezetén. Ezen csúsztatható a Guldberg-féle szán az egyes betűk írására való nyílással. A nyílás négyféle nagyságra szabályozható, aszerint

amint

a	b	g	f
---	---	---	---

 vagy ezekhez hasonló betűket akarunk

írni. Martuscelli szerkezetéről is, összehasonlítva Klein készülékével, azt mondhatjuk, amit a többi hozzá hasonlóról. Ha a vak megtanult rajta írni, használható; az írás rajta gyorsabb, mint Klein készülékén; szerkezete egy összefüggő darab, nem hull szét; kisebb formája akár zsebben is hordozható és olcsóbb az utóbbinál. Hátránya Klein szerkezetével szemben az, hogy az írás megtanulása rajta nehezebb, betűi nem oly tiszták, értelmesek s hogy a vak az írottat nem tudja elolvasni, tehát nem tudja önmagát ellenőrizni sem.

A legjobb képességű zenészek az intézeti évfolyamok után az olasz kir. zeneakadémián vizsgálatra bocsátatnak, hol zene-tanári oklevelet nyerhetnek. A zenében ki nem képezhető vakok, minthogy itt az intézetben rendszeres iparoktatás nincs, jórészt azilumokba kerülnek, melyeket jótékony egyesületek tartanak fenn.

Az intézetnek három igazgatója van. Külön igazgatója az elméleti és külön a zenei oktatásnak. Az egész intézménynek szel-

lemi és adminisztratív vezetése, valamint reprezentálása pedig a főigazgatónak ügy- és hatáskörébe tartozik.

Körülbelül másfélórai ott időzés után köszönettel mondtunk búcsút Conti Eduardo főigazgató úrnak szives előzékenységéért, mellyel bennünket fogadott és kalauzolt. Elhagyva a vakok házát, önkénytelen is összehasonlításokat tettünk az olasz és a magyar kir. intézetek között. Hát bizony a mérleg nem billent kárunkra. De eszmecszerénk végén eljutottunk a vendégkönyvekhez is. És bizony a nápolyi intézeté súlyosabb volt. Mennyi nagy név, egyházi és világi főméltóság látogatja évről-évre ezt az intézetet. De különösen mennyi szakember, kiknek neveire a főigazgató különösen fölhívta figyelmünket. Jártak itt a nyugat minden nagyobb városából. A keletiek meg épenséggel itt kezdik, vagy fejezik be tanulmányútjukat. Hozzánk, pedig átutaznak rajtunk, csak ritkán vetődik el egy-egy. Ritkán, mert hát mi barbárok vagyunk!

A siketnéma mint rendes (iskolai) és magántanuló.

Irta: **Schreiner Ferenc.**

(Vége.)

A beszédtanítási anyaggal szoros kölcsönhatásban találjuk az írási készséget is. Ezt illetőleg — a fontosabb különbségek szempontjából — kettős bírálat illeti a rendes és magántanuló siketnémát. Nevezetesen: vizsgálandó a fogalmazás előtti, valamint a tulajdonképeni fogalmazási időszak.

A fogalmazás előtti idő munkája tisztán arra szorítkozik, hogy a siketnéma tanulja meg a hangok és szók grafikai képeit, tudja azokat helyesen és minden esetben tetszetősen leírni. Előkészíti továbbá fogalmazási előgyakorlatok alakjában a tulajdonképeni önálló fogalmazást. Lássuk, mennyiben felel meg e kijelölt célnak a rendes és magántanuló siketnéma!

Az oktatás különösen kedvező körülménynek ismeri azt a tényt, hogy a rendes tanuló siketnémák, igen kevés kivétellel, a tanítási idő megkezdésekor nem kicsinylendő manuális ügyességgel rendelkeznek. Mint a mozgásnak, alaknak megfigyelőit, korán készíti őket a természet ösztönszerűleg mozgások, cselekvések véghezvitelére, melyeknek mindenkor legjellegzetesebb céljuk az, hogy

maradandó alakban nyerjenek kifejezést. Az ily célú cselekvés alkalmával kétségtelen, hogy fejlődnek a siketnéma kézízmái, fejlődik formaérzéke és ítélete. E képességek különös előnyben részesítik őt az írás technikai nehézségeinek elsajátítása alkalmával. Feltűnő rövid idő alatt, az érzékűekre fordítandó fáradság sokkal kevesebb mennyiségével tanulják megkülönböztetni az egyes betűformákat, melyeket biztos vonással, nem ritkán bámulatos szépen tudnak leírni. Már a magántanulónál az írás technikai részének elsajátítása több nehézséggel jár. Kézizmait a környezet szolgálatkészsége mellett kevésbé gyakorolhatja. Halomszámra kapott játékszerai majdnem teljesen elfojtják benne azt a pedagógiai tekintetben igen fontos vágyat, hogy ő maga, saját munkabírása, ítélete, belátása alapján készítsen magának szórakozási eszközöket, szerezzon magának mulattató foglalkozást. Belső ösztönből fakadó cselekvési vágya legfennebb abban nyer kielégítést, hogy szétszedeti játékszerait. De csak addig, amíg a részek könnyen engednek. Ha már erőre, fortélyosságra, ügyességre, leleményességre, esetleg segédeszközök segítségül vételére szükség van, ő abba hagyja boncolásait s cselekvő szükségletének hiánya igen gyakran a már szétszedett részeknek újbóli összeillesztését is feleslegesnek tudja. Arról meg éppenséggel szó sem eshetik, hogy a magántanuló kezébe valódi, munkálkodásra alkalmas fűrő, fűrész, szeg vagy kés akadjon. A féltő szülői szeretet még akkor is különös gonddal őrködik felette, ha az ilyfajta eszközöknek csak játéktárgyait juttatja számára. Természetes tehát, hogy amikor az ily gyakorlatlan izomzattal szemben az írás szerfelett finom és hozzá még igen összetett izomműködést igényel, a magántanuló siketnéma sok nehézséggel kénytelen küzdeni. Csak nagy nehezen tudja némiképen is elfogadható alakban utánozni az előírt betűt. Az idő multával szerzett gyakorlat igaz, hogy e tekintetben is rendkívül fejlesztőleg hat reá, azonban a szépség, rend és tisztaságot illetőleg a tanítás későbbi folyamán sem versenyezhetik a rendes tanulókkal. Ebből a szempontból befolyásolja őt az imént említett okon kívül az a körülmény is, hogy nincs oly példányképe, mely gyermeki lelkéhez legközvetlenebbül szólhatna, mely leginkább hathatna reá és főképpen, mely önérzetét, büszkeségét legközelebről érintené. Nem rendelkezik hozzá hasonlóknak mintaképével; nincs, akivel összemérhetné magát. Teljesen elesik attól, ami a rendes tanuló siketnémánál oly megbecsülhetetlen, t. i. az egyéni munkának a jobbal vagy rosszabbal való szembesíthetésétől.

Az írás technikájánál észlelt különbség rendes és magántanuló

között azonban megváltozik utóbbi javára akkor, amikor a szók és mondatok önálló, helyes leírását vesszük figyelembe. Igaz ugyan, hogy rendes tanulóink is, igen elenyésző százalék kivételével, mind azt, mit szóban, mondatban megtanultak, helyesen, hiba nélkül s a kellő írásjeleknek a maguk helyén való alkalmazásával tudnak leírni. Mégis a magántanuló felettük áll. De csak az átlagos képességű felett. Ugyanis tekintetbe kell vennünk azt, hogy az előbb használt „helyes“, „hiba nélkül“ kifejezések nem abszolút tökéletességet jelentők, noha jólehet vannak oly növendékeink, kikre ezen jelzők ilyen értelme is vonatkoztatható. De azért még nem illeti a helytelen, hibás, vagy tán ennél magyarózóbb kifejezés: tudatlan azt a gyermeksereget sem, mely írás közben itt-ott egyikét hibát ejt. Ami oktatásunk speciális volta mellett ezeket, kik pl. érzékűekkel szemben igen jó helyesírási érzékkel rendelkezőknek volnának minősítendőek, soroztam az átlagos képességűek közé. A magántanuló, míg előbbiekkal egy színvonalon áll, utóbbiak felett előnyt élvez. És ezt nem talán egyéni kiválóságai alapján, mint inkább a magánoktatás jellegzetessége folytán. Ugyanis a tanítás keretében elvégzett anyag — magánoktatásról lévén szó — mindig egy és ugyanazon növendékkel iratható le, miáltal lehetőségessé válik, hogy a folyton ismétlődő egyformaságoknak ugyanazon egy tanulóval való gyakori szemléltetése és az ugyanazon egy tanuló részéről nyilvánuló cselekvő figyelem felhasználása által a magántanuló mindig helyesen, tökéletesen írja az irandót. A tömegtanítás lényege ettől az előnytől teljesen megfosztja a rendes siketnéma tanulót, miután arra törekszik, hogy a tanítási idő alatt lehetőleg mindenki, vagy legalább is a legjobb kivételével valamennyi kerüljön sorra az iratásnál. Ez azt jelenti, hogy az írott anyagnak csak körülbelül $\frac{1}{12}$ vagy $\frac{2}{12}$ része igényelt cselekvő figyelmet egy egy tanuló részéről, $\frac{11}{12}$ esetleg $\frac{10}{12}$ rész csak annyiban bír jelentőséggel, — az írás tökéletességét illetőleg — amennyiben azt a gyermekek a füzeteikbe lemásolják. Tehát a magántanuló, míg a rendes siketnéma tanuló azon csoportjával, mely az átlagos képességű, de azért figyelemre méltó helyesírási készséggel rendelkező csoport felett áll, egy színvonalon tart, addig az átlagos képességűek fölé emelkedik, de csak oly mértékben, amennyiben egyedülisége folytán több alkalma kínálkozik cselekvő figyelemmel látni és felfogni a hasonlóságokat, azonosságokat és különbségeket.

Az eddig észlelt különbség rendes és magántanuló között még inkább válik szembeötlővé akkor, amikor a fogalmazási

előgyakorlatok, majd ezután a tulajdonképeni fogalmazási gyakorlatok kerülnek sorra. Miután előbbiek kivitele inkább sematikus, úgy természetes, hogy az irandó feladat szófűzése, mondatszerkezete majdnem teljesen azonos a beszéd tanítása alkalmával eléfordult és megtanult mondatok szerkezetével; esetleg gondolati soroknál (ok és okozat, előzmény-következmény, stb. egymásutánja) az eddig is tanított és tanultakéval. Ebből önként következik, hogy minél inkább tehetette sajátjává a siketnéma az eddig tanultakat, minél inkább van tudatában a lelki tartalomnak megfelelő kifejezési formának, annál könnyebben, annál helyesebben fog megfelelni a fogalmazási előgyakorlatok kívánalmainak. Tehát tulajdonképen a beszédkézség tökéletesebb vagy hiányosabb voltától függ a fogalmazási előgyakorlatoknak minősége. Ennélfogva, miután a beszédtanítás kapcsán eléforduló különbségek fejtegetése alkalmával kitént, hogy a magántanuló — különböző kedvező körülmények folytán — mennyivel fejlettebb kifejezési képességgel rendelkezik a rendes tanulónál: világos, hogy ugyanily arányú előny illeti őt a fogalmazási előgyakorlatoknál is. Sőt mi több! Miután a kifejezési képesség tökéletessége rendes és magántanuló között annál nagyobb különbségeket mutat utóbbi javára, minél inkább kell mindkettőjüknek több és több nyelvi formával megküzdeni, tehát minél inkább halad mindkettő a képzés magasabb foka felé, ennélfogva az ily magasabb fokon elékerülő s ezentúl már tulajdonképeni, önálló fogalmazásnak minősítendő írásbeli munka kvalitása is hasonló arányú különbségeket tüntet fel. És ez természetes is. Mert, ha a beszédtanítási részben említettek alapján a magántanuló az oktatás felső fokán sokkal helyesebben, a nyelvi törvényszerűségek sokkal nagyobb tökélyével tudja kifejezni lelki világa tartalmát, mint a rendes tanuló siketnéma, úgy az írásnál is, mint az élőbeszéd szabályszerűségeivel teljesen megegyező gondolat kifejezési eszköz használatánál is sokkal több biztosságot, nagyobb szabatoságot s fejlettebb nyelvérzékénél, nyelvi tudásánál fogva elismerésre méltóbb tökéletességet fog tanúsítani. Ezzel egyszersmind megvilágítottam a tulajdonképeni, önálló fogalmazás nevezete alá sorolható munka különbözőségét is rendes és magántanuló siketnéma között.

A beszédtanítási résszel kapcsolatban végül még egy jelentékeny körülményt óhajtok röviden felemlíteni, mely nagyban elősegíti a magántanulót a nyelvi tökéletesség elérésében. S ez az, hogy a magántanuló siketnémával sem közvetlen környezete, sem pedig a családban megforduló más személyek sohasem beszélnek

úgy, amint azt a tapasztalat sajnálatosan igazolja a rendes tanuló siketnémák java részénél. Mert míg a rendes tanulókkal szemben az idegenek beszéde egy-két szánalomból fakadó kérdésnél nem több, a magántanulóval bárki is mint érzékűvel társalog. Tehát utóbbiaknál az idegenek részéről eredő beszéd nem merül ki egy-két szánakozásból támadt kérdésben; melyek talán a közvetlen hogylét tudakozásánál többre alig terjednének. Ellenkezőleg, a beszéd tanulása idejében a kis siketnémat már nem tekintik fogyatékosnak, s mint érzékű testvéreihez teljesen hasonló elbírálás alá esővel szívesen bocsájtkoznak valóságos társalgásba. És ha ilyenkor a siketnéma még sokat meg nem ért, ha ő maga kifejezéseiben botlik, akkor hibáit, beszédbeli tökéletlenségét nem a *siketnémaságnak*, hanem a *nyelvet tanuló gyermek tanulási ideje körülményeinek* tudják be. Ez pedig igen fontos, mert ha a laikus előbbit látja okként, úgy a siketnémaság különös, nem mindennapi voltával a siketnémat magát is valami különös, misztikus lénynek hiszi, kinek lelki világába nem mer betekinteni, kihez még csak közeledni sem mer. Hogy is avatkozna hát bele abba a munkába, melynek minden aprólékos fázisát csak szakavatott nevelői kezekbe valónak gondolja! Azonban, ha utóbbi szellemében tekint a fogyatékosra, úgy őt mint a fizikai idő miatt még elég magas tökélyre nem emelkedett, nyelvet tanuló gyermeket szíves készséggel segíti, támogatja, oktatja; felvilágosítja ebben is, abban is, magyaráz erről, arról s lelkendezve örvend, ha szavait a kis fogyatékos felfogja, megérti. Természetes, hogy ez a munka, mely idegenek részéről nyilvánul a magántanuló siketnéma iránt, rendkívül nagy horderejű a beszédbeli tökéletességet illetőleg. Nagy fontosságát bizonyítja közvetve azon rendes tanuló siketnémáink beszédbeli készsége is, kik — bár számuk nagyon kevés — adott alkalmakkor érzékűek társaságába kerülhetnek. Ha tehát ezeknél is az érzékűek társasága dicsérendő eredményt képes teremteni, mennyivel nagyobb eredményt hozhat létre a magántanulóknál, kik amazoknál gyakrabban, majdnem minden egyes napon juthatnak abba.

Erkölcsei nevelés. Mindazon subjektív lelki nyilvánulások, melyek az én belső világból fakadólag az *erkölcs* elnevezése alá sorozandók, a magántanuló szempontjából is ugyanazon bírálat alá esnek, mint amely bírálat a kezdet jellemzéseitől a mai napig folytatott s egyre tartó vizsgálataival, kutatásaival megalkotta a siketnémák összességére vonatkozó, általános erkölcsi ítéletet. Tekintve azt, hogy az egyén erkölcsi világa a hajlamosság, környezet, a nevelői behatás és az értelem minémúsége szerint ala-

kül s változik: e négyféle módosító körülmény egybevetésével eszközölt vizsgálat alig mutat különbséget rendes és magántanuló siketnéma között. Az erkölcs-módosító körülmények a siketnémáknál is, épúgy mint az érzékűeknél, az egymásra való hatásokban igen relativ értékűek. Az iskolai cselekvő nevelői hatás szempontjából pedig attól függők, hogy mennyiben képes az iskola munkája akár nevelői ténykedésével, akár értelmi fejlesztésével a hajlamosságot, vagy a mindennapi környezet részéről ért hatásokat ellensúlyozni, esetleg növelni, csökkenteni, vagy ha kell uralni. Tehát tulajdonképpen e két tényező: a minden esetben erkölcsi célzatú nevelés és az értelmi képzés szabják meg a növendék erkölcsi világának alakulását. Mindkettőnek egyforma mértékében részesül a magántanuló is, a rendes tanuló is. Közöttük csak a kivétel módozatában lelhető fel némi különbség, amennyiben a rendes tanulóknál a nevelői munka nagy részét átveszik öntudatlanul az osztálytársak, a hasonló korúak, tehát a gyermekek, míg amazoknál inkább a szülők, esetleg a testvérek. Előbbi körülménynek nagy fontossága kétségbe vonhatóan. A közvetlen példa bizonyult mindenkor a legjobb nevelői hatásnak, de különös értékűnek kell minősítenünk azt akkor, amikor a gyermek maga áll követendő és dicséretes vagy megvetendő és rossz példának gyermektársai előtt. A közvetlen szemlélet mint tényes dolgot tárja ilyenkor a gyermek elé a bűnt, a vétket, az erényt, a becsületességet. A példára való utalás, az azzal kapcsolatos szómagyarázat, feddés, figyelmeztetés szinte önkénytelenül megismerteti a gyermekekkel a jót és rosszat. És gyermekek között hányszor kínálkozik kedvező alkalom a legkülönbözőbb erkölcsi nyilvánulások mérlegelésére, megítélésére. Ezen alkalmaknak kellő tapintatossággal, kellő körültekintéssel való tárgyalása oly mérvű erkölcsi finomodást képes teremteni, hogy a siketnéma is nemcsak formaságból tartózkodik a rossztól, cselekszi a jót, hanem megveti a rosszat, s követi a jót önmagáért. Erre a fokra a közvetlen példa s az abból szűrődött belátás ereje emeli őt. E példa ily kiváló fontos szerepén kívül azonban még változatos és minden irányú is. Nincs az erkölcsi életnek ama jelensége, mely a tanár és növendék, s a növendékek egymás közötti közvetlen viszony folytán példaként elé ne kerülne. A növendékeknek számtalanszor van alkalmuk látni az önszeretetet, büszkeséget, akaratosságot a szerénységgel, szivességgel, engedékenységgel szemben. Látják a heveskedőt, békétlenkedőt, a békétűrőt mellett. Észreveszik az irígységet, a bizalmatlanságot, midőn szembekerül vele a jóság, nyíltság.

Megismerik a hazugság bűnös zavarát, az őszinteség nyílt tekintetét. Megvetik a részvétlent, kegyetlent, midőn szánakozni kellene, midőn részvéttet kíván a fájdalom. Megszokják a tisztaságot, rendszertetet, midőn megutálják a szenny, a rendetlenséget. Szívesen előzékenyek, mert a példa arra is tanította őket.

A magántanuló természetesen ily közvetlen példák hatásában sem mennyiségileg, sem minőségileg nem részesül. Mások, de főképen hasonló korúak cselekedetei megbírlásának hiányában, a magántanuló egyedül áll a maga lelki mivoltával, ami a nevelői hatás egyoldalúságát eredményezi. T. i. e hatás mindig belőle indul ki s mindig hozzá tér vissza. Az útközben megismert ítélet, bírálat, figyelmeztetés pedig példa hiányában — mindig elméleti, absztrakt marad mindaddig, míg a helyzet mindenféle aprólékoságaival megismerkedett nevelő a kellő alkalom felhasználásával ezt példába ruházva konkrété nem teszi. E tény azt bizonyítja, hogy mindig idő kérdése, mikor jelentkezik a hatás a gyermek természetének megfelelő alakban; sőt ha tovább megyünk: mikor jelentkezik oly számban, hogy erős emlékkép gyanánt a későbbi korban is befolyásolhassa őt. Tehát az erkölcsi élet alakulásának időbeli előnyében feltétlenül a rendes siketnéma növendék részes. De miután az erkölcsi fejlődés nem kis mértékben alá van vetve az értelmi haladásnak is, úgy ez a szempont kiegyenlíti azt a hiányt, melyet a magántanuló siketnéma a rendes tanuló időbeli elsőbbségével szemben az első pillanatra mutat.

Ime tehát, úgy a rendes, mint a magántanuló siketnéma erkölcsi világának kialakulásában teljesen egyforma. Feltűnőbb különbségeket e tekintetben nem mutatnak, de nem is mutathatnak, mert a hol — fiziológiai okok figyelmen kívül hagyásával — egyforma kvalitású pszichológiai behatások érvényesülnek, ott a lelki működés eredményeiben is azonosság, rokonság mutatkozik. Természetes, hogy azért az *én* különböző volta, jellegzetessége az azonosságra és rokonságra is rányomja bélyegét. De ennek mélyebb gyökerei a fiziológiai *én*-ben gyökereznek s mint ilyen az összehasonlítás egészen más terére tartozik.

Testi nevelés. Kézügyességi oktatás. A testi nevelés és kézügyességi oktatás oly rendkívüli s közismert előnyöket szolgál, melyek mindkettőnek pedagógiai tekintetben kiválóan fontos szerepét régtől fogva megállapították. A pedagógiai összhang a nevelés munkájának szükséges, szerves tényezőjévé emelte mindkettőt, mert a testet fejlesztik, az ügyességet, a munkabírást fokozzák és kiterjeszkednek hatásukban az általános értelmi fejlődésre is. Ezek

kétségtelenül fontos előnyök, sőt egyenesen célok, melyek eléréseért nemcsak érdemes, de szükséges is küzdeni. És ha nevelési szempontból ily célok bármelyikére szüksége van bárkinek is: valamennyi közül a siketnéma tanuló igényli első sorban és különösképen. Márcsak azért is, mert a siketnéma-oktatás szempontjából úgy a testi nevelés, valamint a kézügyességi oktatás az általánosan ismert előnyökön kívül még egy igen fontos célt szolgál, nevezetesen növeli a növendék beszédkészségét, mivel sok gyakorlati kifejezés gyakori alkalmazására tág teret kínál. Ami a tanterem falai között sohasem fordulhatna elé, az a műhelyi munka szabad cselekvési rendszere, szelleme alatt sokszor fakad beszélő ajkáról; ami az iskolai szoba korlátai között csak mesterkéltné, kényszerített szemléletet, helyzetet igényelhetne, az itt természetes formulációiban nyer kifejezést. Amellett mennyi mozgási, cselekvési elnevezés, mennyi szer, eszköz neve, hányféle parancs, kérés, utasítás kerül elé, ami csakis a testi nevelés vagy kézügyességi oktatás köreiből aknázható. Ime tehát, a testi nevelésnek és kézimunkának önmagában való célja mellett ez utóbbi is mily nagy horderejű. Nyilvánvaló, hogy mindkettőnek különös haszna, előnye, mindkettőt különös szükségűvé teszi a siketnéma számára.

A magántanuló az ily értelmű testi neveléstől, mely itt az iskolai tanítás természeténél fogva a szorosabb értelemben vett tornaoktatást jelzi, egyben a kézügyességi oktatástól, melyben a kézimunka különböző nemei foglaltatnak, de amelyhez — egyszerűsítés kedvéért — a rajzot is soroltam — majdnem teljesen elesik. És ez nagy hiány, mert szükségszerűségük épp úgy vonatkozik a magántanulóra, mint ahogy vonatkozik a rendes tanuló siketnémára. Meg is látszik a kettő közötti különbség, ha ily összehasonlítás alkalmával kerülnek egymással szembe.

Midőn a tornaoktatás szigorú fegyelemhez, nem csekélyebb figyelemhez szoktat, midőn alapot vet parancsok gyors és biztos végrehajtására s készíti — eshetőségek alkalmával — az egyéni akaratot egy nagyobb, magasabb egység céljainak alárendelni, midőn ügyességgel ékesíti, bátorsággal acélozza a testet, akkor a magántanulót — a torna előnyeinek kénytelen nélkülözése miatt — mozdulataiban félszegnek, cselekedeteiben ügyetlennek, izomerőben petyhúdtnek, bátorság helyett bizonytalanul fontolónak vagy tán éppen vakmerőnek találjuk. Akaratát rendszerint csak a feltétlen hatalomnak rendeli alá. A közérdek istápolásának érzete nála ritkán tud érvényesülni, hisz alig akad mód és alkalom, mely megismertethetné vele egyszerű, közvetlen formában a közcélok

előnyeit, hasznát, még kevésbbé, hogy ily irányú cselekvésre ösztönözhetné. Amellett a tornaoktatás rendkívül sok kifejezést is nyújt, melyek egyebütt soha, vagy a legritkább esetben fordulhatnak elé. A magántanuló ezektől is elesik.

Még nagyobb hátrány mutatkozik a kézimunka s az azzal vonatkozásba hozott rajzitanítás nélkülözéséből, bár utóbbi, miután a beszéditanításnak úgyszólván lényeges alkotórésze, a beszédre való oktatás tartama alatt többé-kevésbbé alkalmazást nyer. Meltassuk csak egy pillantással is a kézimunka oktatás rendkívüli előnyeit s azonnal világosan fog előttünk állani, mit veszít benne a magántanuló. Első helyen azt, hogy sok idő helyes, szép s amellett kedves munkával tölthető be. Növendékeink buzgó odaadással és csodálatos örömmel foglalkoznak kézimunkával. És ebben mindenki, az értelmi képességekre való tekintet nélkül, versenyzik egymással. Legélvezetesebb idejük az a néhány óra, mit a műhelyben töltenek el. Nemde a magántanuló is szívesen venné ki örömeit e munkából! A kézügyességi oktatás fejleszti a testet, képezi, ügyesíti az izmokat s ezáltal előkészíti az életben betöltendő hivatásra, vagy ha erre szükség nem kínálkoznék, akkor is a lét érdekeinek könnyebb megvívására. Magyarázatra sem szorúl az a körülmény, hogy ha neveltjeink részéről tökéletességet követel az élet, úgy az valamennyiökre, rendes- és magántanulóra egyaránt vonatkozhatik, mert realitásában oly kiváltságos helyzetet nem biztosít egynek sem, hogy könnyedén felvehesse a versenyt az átlag-normálissal. De nézzünk tovább! A kézimunka oly tárgy, mely kiválóan alkalmas a mennyiség, súly, hosszúság fogalmainak tisztázására, határozottabb kialakítására. A gyakorlati mértan egyedül tán csak itt találhatna alkalmazást. Nagyban segíti a tanulót az alak, kiterjedés, szín, keménység stb. megfigyelésében s felismerésében. És amennyiben bizonyos természeti tárgyak utánzását, reprodukálását, eszközök, szerszámok, berendezések készítését is tűzi ki feladatuként: a gyermekek nagy érdeklődéssel viseltetvén a készítendőik iránt, a legnagyobb figyelemmel vizsgálják a legapróbb részleteiben a mintául adottat. Támogatja a természettant fizikai eszközök elkészítésével, a földrajzot felületi típusok előállításával. Értelmezője a rajznak, mert megismerteti a növendéket a különböző dimenziók helyzeti, valódi és látási, elvont terjedéseivel. Végül arra tanít, hogy a legkisebb, gyakran igénytelennek látszó dolog is mennyi fáradság, kitartás és türelem árán jött létre, tehát becsülésre int, megbecsülésre oktat. Feltétlenül értékes előny, mert a siketnéma hamar kész jelentékteleneknek

minősíteni dolgokat. Lám, mily tág mező kínálkozik ezekben is a képzés igen fontos elemeinek segítségül vételére és főként közvetlen kivitelére. A kézügyességi oktatás a becses ismereteknek valósággal kifogyhatatlan tárháza, melynek kapúi a rendes siketnéma tanuló előtt mindenkor nyitva állanak. Önkénytelenül is gyűjt benne, mert a tárgy természete olyan, hogy leköti teljességgel, akaratlanul a növendék figyelmét. Az utóbb említett sokféle ismeretben is járatlan, tapasztalatlan marad a magántanuló; vagy ha bizonyos részükkel mégis megismerkedik, akkor is a közvetlenség, gyakoriság képzőerejének hiányában ez ismeretek intenzitása szempontjából jóval mögötte marad a rendes tanulóknak.

Már a rajznál nem mutatkozik ez a különbség, mert mint előbb említém, belevonható sőt belevonandó a beszédre való tanításba. A kezdetbeli primitív ábrázolás, a nehézkes kivitel idővel biztos kezelésűvé válik a magántanulónál is, s ha egyszer a fejlődés útjára lépett, úgy természetes, hogy a nevelői célszerűségi elv utat-módot fog keresni, hogy e fejlődés minél inkább istápoltasék. Míg tehát a kézügyességi oktatást illetőleg úgyszólván teljességgel hiányzik a lehetőség és idő, hogy ez a magántanulónál is alkalmazást nyerjen, addig a rajzbeli képességek a tökéletesség legmagasabb fázisáig emelhetők. Tehát e téren a magántanuló is részese lehet mindama kiválóságoknak, melyeket a rajznak helyes anítása nyújt.

III.

Csoport	R é s z l e t e z é s				A magán-tanuló előnye	A rendes tanuló előnye
A) A tanítás előtti időre vonatkozó általános körülmények	1. A szülők vagyონosságából folyó előnyök	a)	Az életviszonyok változatossága	1		
		b)	Az értelem tárgyi fejlettsége	1		
		c)	A figyelem intenzitása			1
		d)	A lelki tartalom kvalitása			1
		e)	Itélet, következtetés	1		1
	2. A szülők intelligenciájából folyó előnyök	a)	Tanítási előmunkálatok	1		
		b)	A szülői nevelői hatás	1		
		c)	Elkényeztetés			1*
		d)	Akarat és önállóság			1
		e)	Bátorság			1

* Mi hátrány az egyiknél, előny a másiknál. Itt természetesen ellentétes értelemben. Ugyanez megfordítva is.

Csoport	R é s z l e t e z é s		A magán- tanuló előnye	A rendes- tanuló előnye
B) A z é r t e l m i n e v e l é s	1. A hangfejlesztés időszak	a) A figyelem tartóssága a tanítás kezdetén		1
		b) A figyelem tartóssága a tanítás későbbi folyamán	1	1
		c) A hangképzés menetének gyorsasága	1	
		d) A gyorsabb haladás dacára elért eredmény mennyisége és minősége	1	
	2. Az összetűgő beszéd időszak	a) A beszédinger feltételei		1
		b) A beszéd szubjektivitásokból alakulva		1
		c) A beszéd grammatikai alapon	1	
		d) A szólásmódok mennyisége		1
		e) Azok minősége	1	
		f) A jelelésben való járatlanság	1*	
		g) A környezet beszédének tökéletessége a siketnémával szemben	1	
		h) A siketnéma beszéde a tökéletesség szempontjából	1	
		i) A 2., 3. személyű, valamint a többes számú vonatkozások technikai szempontból		1
		j) Ugyanezek intellektuális szempontból	1	
	3. Olvasás	a) A nyomtatott szöveg megértésében támogatás a környezet részéről	1	
		b) A nyomtatott szöveg megértése az értelmi, illetőleg beszédbeli fejlettségnél fogva	1	
		c) Kedv az olvasáshoz	1	1
	4. Írás	a) Az írás tetszetőssége		1
		b) A helyesírás tökéletessége	1	
		c) A fogalmazvány minősége	1	
—	Idegenek hatása a siketnéma intellektuális fejlődésére		1	

* Mi hátrány az egyiknél, előny a másíknál. Itt természetesen ellentétes értelemben. Ugyanez megfordítva is.

Csoport	R é s z l e t e z é s		A magán- tanuló előnye	A rendes- tanuló előnye
	C) Erkölcsi nevelés	—	a) A család erkölcs-nevelési munkája ... 1 b) Az iskola nevelői munkája ... .. 1 c) Az erkölcsi alakulás az értelem szem- pontjából ... .. 1 d) A példa hatása az erkölcsi alakulásra 1	
D) Testi nevelés	—	a) Torna ... .. 1 b) Kézimunka ... .. 1 c) Rajz 1		1

Ezen összefoglaló táblázat világos képét adja a rendes- és magántanuló siketnéma közötti különbségnek. Úgy az egyiknek, mint a másiknak oktatása, nevelése körül észlelt, s immár a leg-határozottabban körülírt s megállapított előnyök, kedvező körülmények és az azokkal járó eredmény, valamint a különböző hátrányok, hiányok, fogyatkozások és azok nyomán jelentkező kevesebb eredmény kettős irányú gyakorlati útmutatást nyújtanak. Először is tanúskodnak arról, hogy a tömegtanítással szemben az ideális tanítást korántsem képviseli az 1 növendék 1 tanár-féle tanítás. Az általánosság magaslatáról tekintve az első pillanatra talán annak látszhatik. Ámde a mélyre ható vizsgálat utóbbiban is annyi jelentékeny fogyatkozást, annyi hiányt talál, melyek semmi-esetre sem emelhetik azt a sokak által eszményinek vélt fokra. Tagadhatatlan azonban, hogy végeredményeiben a magántanítás szebb, nagyobb és tán még kiválóbb eredményeket is ér el, mint a tömegtanítás. Bár az is bizonyos, hogy e magas eredmény is még fokozást igényel, sőt helyenként nélkülözhetetlen hiányok pótlását szükségli. Okkal-móddal mindkettő megvalósítható. De ugyanakkor, amikor ily dicsérőleg kell szólnunk a magán oktatásról, kötelességünk, hogy a tömegtanítást, illetőleg annak eredményeit se vonjuk ki a kedvezőbb alakulások lehetősége alól. Kínálkoznak itt is utak, módok, melyek felhasználásával a tömegtanítás eredménye a magántanításéval majdnem egy színvonalra emelhető. A magasabb eredmény elérésének lehetőségét biztosító

intézkedések megvalósítva önmagukban meg fognák szüntetni azon akadályok jórészét, melyek az összehasonlítás alkalmával mutatkoztak úgy az egyiknél, mint a másiknál. Sőt mi több! Párosulván az előnyökkel, mindkét tanítási eljárásnál meglévő kedvező körülményektől támogatva, oly rendkívüli eredményekhez juttatnák a magántanulót is, a rendes tanulót is, hogy a hozzájuk fűzött várakozást minden oldalról teljességgel kielégítenék. Melyek azok az intézkedések, mik az ily fokozottabb eredményt szolgálhatnak? Az összehasonlításból vett gyakorlati útmutatás másik iránya ebben oktat.

A magántanulónál az általánosságban elért eredményt fokozhatjuk, ha a lehetőségek szerint alkalmat adunk neki, hogy a számára legmegfelelőbb csoporttal részt vegyen a melléktárgyak tanítási óráin. Ami hiányban mutatkozik nála a torna, kézimunka és rajz oktatásának nélkülözése miatt, az önkéntelenül s természetesen is kipótoltatnák. A legrövidebb időn belül megszerezné ugyanazon ismereteket, melyek gyakorlati értékükkel elengedhetetlenül szükségesek mindenki számára.

Nem kevesebb haszonnal jár, ha résztvehet a növendékek kirándulásain, közös sétáin. A gyermektársak hatása ilyenkor érvényesülhet nála, ami az általános nevelésben nagyban támogathatja nevelőjét, mesterét.

Azonban mindezeknél több céltudatosságot rejt magában az az intézkedés, hogy a magántanuló oktatásának harmadik, negyedik éve multával rendes tanulóként látogassa az intézetet. Ezzel alkalmá kínálkozik, hogy mindazon előnyöknek legyen része, melyek a részletes tárgyalás alkalmával felemlítve, mint a tömegtanításnak kizárólagos előnyei szerepeltek. Mi sem természetesebb, hogy a magántanulónak rendes tanulói minőségében is szüksége van — a magasabb képzés szempontjából — magánoktatásra. Indokoltá teszi e kívánságot, egyéb körülményektől eltekintve az a magas cél, mely a rendes tanuló siketnémával szemben a magántanulót inkább az értelmi pálya felé tereli.

A rendes siketnéma tanulók szempontjából a magasabb fokú eredményt azzal a fontos intézkedéssel lehetne s lehet elérni, mely a siketnéma növendékeknek tehetség szerinti különválasztását célozza. Ennek üdvös voltát bebizonyították ama külföldi intézetek, melyekben évek óta elkülönítve oktatják a normális képességű siketnémát a gyengetehetségűtől. Nem akarok ezúttal e nagyhatású szervezés kiváló előnyeinek taglalásába bocsájtkozni, — megítem ezt az összes fontos érvek és ellenérvek mérlegelésével

már egy korábbi e tárgyról szóló tanulmányomban. Csupán annyit óhajtok ez alkalommal e helyre örömmel jegyezni, hogy lelkesedéssel felkarolt ügyünk bölcs vezetősége érdemlegesen foglalkozik ez utóbb említett reformok mihamarábbi megvalósíthatóságának kérdésével s rövid időn múlik, hogy az ujjabbkori magyar siketnéma-oktatás ezáltal fejlődésének egy más, nagyjövőjű szakába lépjen.

Az írás és olvasás tanítását a II-ik osztályban kezdjük meg siketnémáinkkal.

Írta: **Medgyesi János.**

(Vége.)

De épen abból, hogy három hónappal később kezdve növendékeim az írást és olvasást s mégis elvégezték, megtanulták az év végére mindazt, amit kívánunk tőlük e téren az első osztályban, bátorkodom levonni azt a következtetést, hogy kizárólagosan ajak leolvasásra, az optikai képeknek gyors felfogására, egész tanítási vonalunkon áthúzódó eme fontos tényezőnek a minél jobban leendő begyakorlása végett az alap megteremtésére egy évet, oktatásunk kezdetét erre feláldozni nem lenne időpazarlás. Nem különösen akkor, midőn az itt észlelhető hiány helyre hozható lenne minden különösebb fáradság nélkül már a következő évben.

Szerintem — ha egy egész éven át csak szájról való olvasás útján ismernék meg növendékeink a lelkökben elő fogalmak kifejezési alakjait, sokkal inkább meggyőződnenek arról, hogy tanulásuk, tudásuk eredménye a mások beszédének a megértése s önmaguknak a hangzónyelv segélyével történő megértetése a végcél. Ekkor sokkal kevésbé támaszkodnának az írásra. A leolvasásuk biztosabb lenne s a fogalmak közvetlenebbül lennének a beszédszervi mozgásokhoz kapcsolva s ennek hatása alatt nagyobb készségekre tennének szert növendékeink, mint amennyivel most bírnak.

Nagy mértékben előnyükre válnék tehát növendékeinknek az a látszólagos egy évi késedelem.

Amikor úgy néha-néha ilyen irányban táplált véleményemnek kifejezést adtam itt-ott kartársi körben, leginkább azt az ellenvetést

hallottam a tanítás gyakorlati oldalát illetőleg, hogy mit csinálnának addig a többi növendékek, amíg egyes gyermekekkel bajlódik az osztályvezető?

Az írást a fegyelmezés szempontjából is fenn kell tartani, mert csak kell a gyermeket valamivel foglalkoztatni!?

Ellenvetésnek, igaz ellenvetés ez is, de nem lehet komolyan venni, amikor a rajzolás segélyével egész éven át lehet foglalkoztatni a gyermekeket. És siketnémáinknak az első évben magánfoglalkoztatási eszközül inkább megfelelő a rajz. Hogy miért megfelelőbb, arról részletesen e közleményben nem számolhatok be s csak annyit említek fel, hogy a rajz a siketnéma lelkéből fakadó tartalomnak a kifejezője, míg a betűk és szavak íratása szajkó módra való másoltatás. (? Szerk.)

Másrészről a korai írás-olvasás tanításával értelem nélküli olvasókká neveljük siketnémáinkat, amit láthatunk abból is, hogy az első osztály végével mindent tudnak olvasni növendékeink. (? Szerk.)

Csaknem sirva fakadtam a múlt év végén, midőn egyik növendékem a fűszeres cégtábláján elolvasta: *rum, csemege* s mikor az oda festett kenyérre reá mutattam, azt nem tudta megnevezni, pedig ezt tanítottam neki, amazokat pedig nem. A kenyér alá nem vol aláírva a grafikai kép, de ismerte növendékem, mert jelelte, hogy azt megeszi. A *rum* és *csemege* szókat kimondta igaz, de midőn kérdeztem, hogy mi az, nem tudta megnevezni, eljelelni.

Mi történt itt? Az, hogy növendékemben a fogalom nem volt képes felébreszteni a kifejezéshez kívánatos beszédszervi mozgásokat, míg a grafikai képek igen s azokból olyan csoportosítást eszközölt, amelynek tartalma nem volt meg lelkében. Üres hangokat adott tehát.

A grafikai képek útján könnyen felujuló mozgásképek használata az, amely arra indította kartársaimat, hogy az írást és olvasást a kiejtéssel csaknem egy időben tanítsák. Ezzel nemcsak, hogy üres hangokkal beszélővé tesszük oktatásunk kezdetén a siketnémákat, hanem egy olyan mankót adunk hónuk alá, amely nélkül egyesek sohasem tanulnak meg a maguk erejükön járni, mások pedig amint tehetik, azonnal elöveszik ezt a mankót még a felsőbb osztályokban is. S ha észreveszik, hogy az osztályvezető eltűri azt, hogy ezzel a mankóval járjanak, bizony csak a leírott anyagot ismerik, tanulják meg az egész oktatási idő alatt.

Ha azt akarjuk, aminthogy akarnunk is kell, hogy siketnémáink beszélőkké, a bennük élő fogalmakat hangzónyelven kiej-

tökké, folyékonyan beszélőkké legyenek, akkor elsősorban ahhoz kell őket segítenünk, hogy a tartalom közvetlenül fűződjék a hangokat eszközöző beszédszervi mozgásokhoz. Ezek minden közbevető pálya nélkül hassanak egymásra. Én abban a hiszemben vagyok, hogy ezt a képességet tetemesen megkönnyítendőknövéndéink részére, ha kezdetben csak ebben erősítendőket. Ha hozzá szoknának már az első osztályban ahhoz, hogy mindent a leolvasás útján kell felfogniok s az így át értett és érzett belső tartalmat kell mindig kifejezésre juttatniok beszéd közben is, sokkal inkább kifejlődnék növendéink beszédkedve.

Eme megrögzített képesség mellett azután könnyebb volna növendéinket az írás és olvasás tanítási idejében arra nevelni, hogy amit elolvasnak, annak belső tartalmát keressék. Csak ekkor lenne az olvasás a siketnémák kezében is az a kulcs, amelyről „*De Gerendo Antonia*“ így emlékezik meg: „*Aki olvasni tud, annak kezében van a szellemi élet kulcsa, csak akarnia kell és haladhat a tökéletesedés útján.*“ Eme célt illetőleg, azt hiszem mindenki elismeri, hogy első osztályos növendéink olvasás tudását nem lehet ama *kulcsnak* tekinteni.

Ha valaki nem tud valamely eszközt használni, annak az eszköznek semmi hasznát nem veszi. Ha mégis foglalkozni kíván vele, ez eszközzel kezében, csak valami rosszat tehet. Az írást és olvasást ilyen eszköznek tartom én első osztályos növendéink kezében. Hasznót semmit sem meríthetnek belőle, de oktatásunk célját illetőleg annál nagyobb kárt tehetnek vele.

Eme fejtegetésemmel felhívni kívántam úgy kartársaim, mint intéző férfiaink figyelmét erre az esetre. Nagyon szeretném, ha meggyőznének véleményem, állításom s tapasztalatom helytelen voltáról.

Én a magam részéről azt tartom, hogy a gondolkozva való dolgozás, ha itt-ott eltér is a helyes úttól, végeredményében gyümölcsözőbb, mint a szolgálai utánzás.

Törvényes rendelkezések a gyógypedagógiai oktatást illetőleg a külföldön.

(Folytatás.)

1. A minden egyes csoportba felveendő tanulók legmagasabb létszámára;

2. A heti oktatási napok számára és a napi elfoglaltatási óra számára vonatkozólag.

3. Azon feltételeket illetőleg, melyek mellett a különböző osztályokban és csoportokban tanítónők alkalmazhatók.

10. §. A kisegítő-iskolákban nyújtandó ellátást, vagy étkezést a községek, vagy kerületek eszközölhetik maguk, vagy pedig az igazgató (igazgatónő) közvetítésével és szerződésileg biztosíthatják, mely szerződés alapján az intézet vezetőjét felelősség terheli.

A szerződések csak akkor érvényesek, ha a prefektus javaslatára a közoktatásügyi miniszter által jóváhagyattak; hasonló eljárás alapján eszközölhetnek esetleg a módosítások.

A családok által fizetendő és az ingyenes és féldíjasok legmagasabb tápdíjait a prefektus meghallgatása után a városi tanács javaslatára a közoktatásügyi miniszter szabja meg.

11. §. A kisegítő-iskolák és osztályok alárendelteknek:

1. 1886. okt. 30-iki törvény 9-iki fejezete alapján javasolt feltételek szerinti felügyeletnek.

2. Az alapító község vagy kerület által meghatározott orvosi felügyeletnek. Minden gyermek egy-egy időszakban (Semester) legalább egyszer megvizsgálandó. A megfigyelések egy erre a célra szolgáló külön „Iskolaegészségi jegyzőkönyv“-be vétetnek fel.

12. §. Hogy mely gyermek nem alkalmas a nyilvános iskolákban való oktatásra; egy bizottság határozza meg, mely bizottságnak tagjai a kisegítő-iskola igazgatója vagy tanítója, egy orvos és a tanfelügyelő. Ez a bizottság intézkedik a gyermeknek a kisegítő-iskolába való felvétele tárgyában is. A gyermek megvizsgálásához egy családtag is meghívandó.

13. §. Minden kisegítő-iskola számára egy védnöki bizottság is alapíttatik. Ezen bizottság tagjait a közoktatásügyi miniszter nevezi ki a prefektus javaslatára, vagy ha a kisegítő-iskola községi jellegű, a polgármester előterjesztésére. Hölgyek közreműködése ajánlatosnak látszik.

Egy a városi tanács által kinevezett igazgató tanács felügyeli a kisegítő-iskola működését; ennek tagjai mindenkor a miniszter képviselője, azon kerület kiküldöttje, melyben az iskola van és legalább egy orvos.

14. §. A tanterv és bizonyítványszerzés közelebbi módzatait az iskolahatóságok lesznek hivatva kidolgozni.

15. §. Különleges határozatok fogják megállapítani:

1. A kisegítő-iskolai tanerők, továbbá a kézügyességi tanítók és az ipart tanító iparosmesterek járandóságát.

2. A kiségitő-iskoláknál működőknek az aggkori ellátást célzó biztosításban való köteles részvételét is.

16. §. Az abnormis gyermekek számára létesítendő iskolákhoz az állami hozzájárulásra vonatkozó fentemlített határozat, valamint az ily gyermekek oktatásához szükséges tantestületek összeállítására vonatkozó határozatok természetesen a siketnémák és vakok intézeteire is alkalmaztatnak, mely intézetek kivétel nélkül a belügyminiszterium alá tartoznak.

Svéd és Norvégország.

Siketnémák.

Mi Oscar isten kegyelméből Svéd, Norvég, Götland és Vendland királya tudatjuk; hogy hozzájárulásunkkal az országgyűlés által a siketnémák oktatását illető törvény, az eddigi érvényben volt törvényes rendelkezések hatályon kívül helyezésével, a következő:

Iskola körzetek és az intézetek vezetése.

1. §. Siketnéma elnevezés alatt értendők: 1) azok akik siketn születtek, vagy akiknek siketsége később fejlődött, 2) akiknek siketsége a beszéd megtanulása után következett be, de akik a némaság elkerülése végett siketnéma-tanító tanítását kívánják meg, 3) gyengeelméjű siketnémák, akik megfelelő megvizsgálás alapján még tanításra alkalmasnak találtatnak. Olyan siketnémák, akik egyttal vakok is, jelen törvény rendelkezése alá nem tartoznak.

2. §. A tartományi, vagy városi hatóságok a területükön élő siketnémák tanításáról gondoskodni tartoznak.

3. §. 1. A siketnéma oktatás rendszeresítése céljából az ország körzetekre oszlik, melyek közül az 1. a Stockholmi, 2. Kalmari, 3. Kristianstadi, 4. Göteborgi, 5. Örebroi, 6. Upsalai, 7. Vesternordlandi. (A körületekhez tartozó járások stb. is felsoroltattak a törvényben.)

2. Ha valamely város önkormányzatává válik, továbbra is azon körzetben hagyatik, melyben eredetileg volt.

3. Azon esetben, ha a beosztást bizonyos körülmények megváltoztatnák, vagy ha valamely város, vagy körzetrész önállóan kíván eljárni, a királynak jogában áll, hogy a szükséges változtatásokat eszközölje.

4. §. Minden körzet számára bizottság létesítetik, mely ott működik, ahol az iskola fennáll.

5. §. 1. A bizottság tagjait a törvényhatósági tagok választják. Minden város, vagy törvényhatóság minden 9000 lélek után egy tagot választ. Ha a lakosság száma nem éri el a 9.000, akkor is egy tag választandó.

2. Ugyanezen módon választatnak a póttagok is.

3. Egyes esetekben Ő felsége elrendelheti, hogy külön iskola körzetet képező kerület, vagy város alakítson bizottságot legalább 3 taggal s ugyanennyi póttaggal.

6. §. A bizottsági tagok és póttagok 4 polgári évre választatnak meg. A bizottsági tagok fele, illetve páratlan számú tagoknál a kisebb rész, két év után sorsolás útján kilép a bizottságból.

7. §. 1. A bizottság saját kebeléből választ évente elnököt és alelnököt.

2. Érvényes határozat hozatalhoz a tagok felének jelenléte kívánatik meg, de a három tagú bizottságnál mind a három tagnak jelen kell lennie.

3. Az elnök és alelnök akadályoztatása esetén a jelenlevők az egy alkalomra külön elnököt választanak.

4. A szavazás nyilvános s minden tagnak csak egy szavazata van. Szavazat egyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

A választás kívánatra titkos szavazással történik. Egyenlő szavazat esetén sorshuzás dönt.

8. §. A bizottság jogai: Jelen törvénynek megfelelőleg iskola szabályzatot készít, melynek egy példánya a vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz terjesztetik fel. Az intézet vezetőjét és tanítóit alkalmazza, vagy elmozdítja. Az intézet gazdasági ügyeit intézi, a tanítást felügyeli, a tanórarendet és tantervet megállapítja, s minden tanév végén a tanítás eredményéről jelentést terjeszt a vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz, s a számadásokat ugyanide beküldi.

9. §. 1. A körzetekben, ha több kerületből vagy városból állanak, a bizottság azon határozatai, melyek az iskola helyiség kiválasztására és az évi kiadásokra vonatkoznak, az illetékes törvényhatóságok jóváhagyását igénylik.

2. Vitás esetekben az illetékes hatóságok, minden 30.000 lakos után 1 tagot számláló tanácsot választanak, amely illetékes a kérdés eldöntésére.

3. Ugyanilyen számban választandók a póttagok is.

4. Ez a tanács a bizottság elnökének meghívására a bizottság székhelyén tartja gyűlését. A tagok felének jelen kell lennie, hogy érvényes határozat hozathassék. Minden tagnak egy szavazata van. A tanács tagjai titkos szavazás útján választanak elnököt. Szavazat egyenlőség esetén sorshuzás dönt. Az eldöntendő kérdésekben a szavazás nyilvános s szavazat egyenlőség esetén az elnök dönt.

5. Az intézet kiadásaihoz az állami és a bizottság rendelkezésére álló forrásokon kívül szükséges évi hozzájárulás az illetékes törvényhatóságok és városok közt a lélekszám arányában vetendő ki. A bizottság az összeg nagyságáról az érdekeit hatóságokat értesíti.

6. Ha az összeg, akár megegyezés, akár a választott tanács határozata alapján megállapított, a bizottság a kir. hatóságnak jelentést tesz, amely ezen összegeket, ha a törvényhatóság önkénytelen nem fizetné, pótdóként kivetí s mint ilyent az állami adókkal együtt behajtja s a „siketnéma tanítás járuléka“ címen a bizottságnak beszolgáltatja.

7. Egy törvényhatóság, vagy városból álló körzetben a hozzájárulást a törvényhatóság vagy városi hatóság állapítja meg. Ez

esetben az intézet vezetésére a 8. §. megállapított kérdéseken kívüli ügyekben is befolyást gyakorolhat.

10. §. Minden kerület vagy város, a bizottság tagjai számának megfelelőleg évente választhat a számadások megvizsgálására ellenőröket.

11. §. Az ellenőrök jelentése a törvényhatóságnak bemutatandó, amely a felmentvény megadása felett határoz, esetleg panasz esetén a törvényes lépéseket megteszi.

12. §. Az ellenőrök saját községeiktől utazási és napidíjakat kapnak.

Iskolák.

13. §. 1. Minden iskola, ha több módszert követ, tartozik egy csoportot az élőszo, egy csoportot az írás s esetleg egy csoportot a jelbeszéd szerint tanítani. Ha csak az élőszo tanítatik, akkor a gyermekek képességeinek megfelelőleg külön osztályok állítandók fel.

2. Hogy a gyermekek képességei megállapíthatók legyenek, minden intézet előkészítő osztályt állít fel, mely egy évfolyamú. Oly intézetekben, melyek több módszert követnek, a kísérlet első sorban az élőszo módszere szerint történjék. A jelbeszéd szerinti oktatás csak a leggyengébb képességűeknél alkalmazandó. Az élőszo tanításra berendezett intézetekben különösen arra kell súlyt helyezni, hogy a gyermek a neki megfelelő osztályba jusson.

3. Az intézetek igazgatói időről-időre megállapítják, hogy a gyermek esetleg ne helyeztessék-e át más osztályba.

4. A gyermekek felvétele évenként, vagy két évenként történhet.

5. Az iskola különböző csoportjai, vagy az előkészítő osztály is, különböző helyen lehet. Különös gond fordítandó arra, hogy az élőszo tanuló siketnémák, más csoportba való sorozás folytán hátrányt ne szenvedjenek.

14. §. A tanítás 40 hétig tart évente, ha a vezetőség ezt különös okokból 38 hétre nem szállítja le.

2. A tanév 2 félévre, őszi és tavaszi félévre oszlik.

3. A napi elméleti tanítás 5 órát vehet igénybe megfelelő szünetekkel. A bizottság a kisebb gyermekekre nézve az időt leoszálthatja, s a tanítást illetőleg egyébként is intézkedhet.

4. Ezen elfoglaláson kívül kézügyesség és női kézimunka is tanítható, a gyermekek erejének túlerhelése nélkül.

15. §. 1. Az oktatás időtartama 8 év.

2. Az iskolából való eltávozás alkalmával a tanulók az igazgató s osztályvezető által aláírt bizonyítványt kapnak magaviseletükről, szorgalmukról, előmenetelükről és képességükről.

16. §. Az oktatás a lehetőség szerint a népiskola anyagát és ismereteit ölelje fel, a tantárgyak tehát: Anyanyelv, szépírás, vallás-tan, számolás, földrajz és történelem, természetrajz, rajz, torna, kézügyesség és kertészet, ha erre alkalmas terület áll rendelkezésre.

17. §. A siketnéma oktatás tanterve Ő Felségének a királynak is bemutatandó.

18. §. Minden félévben a bizottság előtt vizsgálat tartandó. Nyilvános vizsgálat csak a bizottság határozatára tartatik.

19. §. Az ismeretek gyarapítása, a vallásos és erkölcsös élet támogatása céljából a kilépett növendékeknek alkalom adható, hogy évente néhány hétig az iskolát látogathassák s az úrvacsorájában részesüljenek.

20. §. Az iskolák és bizottságok működését a király által kinevezett szakférfiu ellenőrzi külön utasítás alapján. A felügyelet költségeit az állam kincstár fedezi.

Tanszemélyzet.

21. §. 1. Minden iskolának igazgatója s megfelelő tanszemélyzete van.

2. Két közel fekvő iskola közös igazgatóval is birhat.

22. §. 1. Siketnémák oktatásával csak azok bízhatók meg, akik kellő előképzettség mellett a felállított siketnéma-tanítói tanfolyamot jó sikerrel elvégezték.

2. Az iskola igazgatásával a tanításban már jártasságot beigazolt s egyébként ezen állás teendőinek ellátására alkalmas egyének bízhatók meg.

23. §. 1. Megüresedett állások a hivatalos lapban közzé tett 3-szori hirdetéssel hozandók köztudomásra.

2. A kérvények a bizottsághoz küldendők 60 nappal az első hirdetés közzététele után keresztlevéllel s oklevéllel felszerelve.

3. A bizottság a beérkezett kérvények alapján ejti meg a választást.

24. §. 1. Óraadókat, vagy segédtanítókat az igazgató ajánlatára a bizottság alkalmaz.

2. A segédszemélyzetet az igazgató alkalmazza.

25. §.—28. §. az igazgató és tanítók jogait állapítja meg. Érdekes csak az, hogy az igazgató az intézet ügyeiben a bizottság előadója.

Növendékek:

29. §. Minden tanköteles koru siketnéma iskolába adandó, ha tanításáról a szülők vagy gyámok máskép nem gondoskodnak. A bizottság ez utóbbi esetben ellenőrzi, valjon az oktatás megfelelő-e, s ha nem felelne meg, a gyermeknek nyilvános iskolába járatását rendelheti el.

30. §. 1. A tanköteles kor azon évben kezdődik, amelyben a gyermek 7-ik életévét eléri, de a felvétel 9 éves korig kiterjeszthető.

2. A gyermek a felvételtől számított 8 évig köteles iskolába járni, hacsak jó képességeinél fogva az ismereteket előbb el nem sajátítja, vagy igen gyenge képességei miatt, a szakfelügyelő vizsgálata alapján, el nem bocsáttatik.

31. §. A bizottság évente beköveteli a 18 éves kort meg nem haladott siketnémák jegyzékét a községektől.

32. §. Ha a szülők vagy gyámok tanköteles gyermeküknek a bizottság részéről közhírré tett módon eleget nem tesznek, a

község előljárósága részéről ennek megtételére felhivatnak. Ha a figyelmeztetés eredménytelen, a bizottság a gyermeket a szülőtől elveheti s a szülők költségén a részére kirendelt intézetben helyezheti el.

33. §. 1. A felvételnél a következő okmányok szükségesek:

a) keresztlevel, b) esetleges iskolai bizonyítvány, ha a gyermek már tanult, c) orvosi bizonyítvány a látás, hallás és beszéd-szervek állapotáról s a gyermek szellemi képességeiről, esetleg olyan betegségről, mely a többiekkel való együttlétet veszélyessé teheti.

2. Ha a gyámok vagy szülők az iratokat meg nem szerzik, ezeket az iskolai hatóság szerzi be, a mely gondoskodik arról is, hogy a gyermekek kellő időben az intézetbe szállíttassanak.

A siketnéma-oktatás költségei.

34. §. 1. A tanítás költségei, a tanítók fizetése, a növendékek eltartási költségei, az iskolahelyiség költségei, a bútortat és tan-szerek, valamint az iskola egyéb kiadásai is az iskolakerület részéről fedeztetnek.

2. Az államsegély nagysága más úton állapíttatik meg.

3. A törvényhatóság vagy város a kötelékébe tartozó gyermekek után évi járulékot adhat, melyhez a szülők vagy gyámok is hozzájárulnak. Vagyontalan gyermekekért a szegényalap tartozik fizetni.

A siketnéma tanítók kiképzése.

35. §. A manillai siketnéma-iskolával kapcsolatban tanítók és tanítónők részére képző állíttatik fel, amelyben a hallgatók ingyen tanításban részesülnek.

36. §. Az iskola igazgatója egyúttal ezen képző igazgatója is. Ezen igazgatónak feladata, hogy a képzőt vezesse s a fontosabb tárgyakat tanítsa.

37. §. A felvételt az igazgató javaslatára a bizottság eszközzi.

38. §. A tanfolyam egy iskolai évre terjed.

39. §. A tanítás, mely legnagyobb részben elméleti, a következő tantárgyakat öleli fel:

a) a siketnéma-oktatás története;

b) a siketnémaság lényege, okai és következményei;

c) a tanítás foka és a különböző módszerek szerinti beosztása;

d) a jelbeszéd eredete, fejlődése és alkalmazása;

e) a beszéd-szervek s a hangok képzése;

f) tanítás módszere;

g) a tananyag s annak feldolgozása;

h) az intézetek tanterve;

i) az intézetek szervezete, s az erre vonatkozó törvények;

k) gyakorlati tanítás a különböző osztályokban.

40. §. A tanfolyamra csak állami tanítóképzőben szerzett jó

oklevél alapján vétetnek fel hallgatók. Ha nem közvetlen a tanítóképzőből folyamodnak, tartoznak működési bizonyítványt is mellékelni a kérvényekhez, továbbá orvosi bizonyítványt, hogy hallásuk és beszédszerveik épek s sem dadogás, sem selypítés nem fordul elő.

41. §. A képzőbe csak a tanév elején vétetnek fel hallgatók.

42. §. Az elméleti év sikeres elvégzése után egy próba évre a vallás és közoktatásügyi ministerium által valamely intézethez rendeltetnek ki.

43. §. A hallgató erkölcsös és jó magaviseletet kell, hogy tanúsítson s mindazon kötelességeket tartozik teljesíteni, amelyek az intézet alkalmazottaira kötelezők s a melyeket az intézet igazgatója reájuk biz.

44. §. Az intézet igazgatója az év végén a gyakorlati működésükről bizonyítványt állít ki, amelyben egyuttal az előszó, írott beszéd és jelbeszéd tanításában való jártasságukat is osztályozza s szorgalmukról és magaviseletükről is tanuskodik.

45. §. A hallgatók a próba év után, a tavaszi félév végén, képesítő vizsgát tesznek a vallás és közoktatásügyi ministerium által kinevezett bizottság előtt.

46. §. A képesítő vizsga a képző összes tantárgyaira kiterjed s írásbeli vizsgálattal és próbatanítással van egybekötve.

47. §. 1. A bizonyítványba a nyert érdemjegy beirandó.

2. Sikeres vizsga esetén, a vizsgáló bizottság aláírásával képesítő okmány állítatik ki.

48. §. Az érdemjegyek a következők: jeles, igen jó, jó, elégséges; szükség esetén az igen jó és jó érdemjegy mellett, „eléggé jó“ továbbá a jeles és igen jó mellett „kiválóan jó“ osztályzat is adható.

A szorgalom jelzésére szolgálnak: igen jó, jó, kevésbé jó; a magaviselet jelzésére: igen jó, jó, kevésbé jó érdemjegyek.

49. §. A bizottság a hallgatóknak ösztöndíjat is adhat. Ennek odaítélésénél a következő szempontok irányadók:

1. Indokolt szegénység mellett szorgalom és jó magaviselet, 2. hogy a távollakó szülők nagyobb összeget (utazási segély) kapjanak, 3. hogy a segély csak egy évre terjedjen, kivéve, ha méltánylandó körülmények még félévre való meghosszabbítást indokolttá nem tesznek.

Átmeneti intézkedések.

50. §. 1. Ha valamely iskola körzet az intézetet 1890. vagy 1891. évben felállítja, akkor ezen körzetben a tankötelezettség az 1881., illetve 1882. évben született siketnéma gyermekekre nézve érvénybe lép.

2. Az előkészítő osztály minden körzetben legkésőbb 1892. évben felállítandó s a tankötelezettség minden siketnémára, aki 1883. évben született, kiterjesztetik.

3. A tankötelezettség megkezdésével a siketnéma gyermekek további felvétele a 29—33. §. szerint történik.

51. §. A Manillai főintézet körzetében élő siketnémák 1891. évig egyelőre ezen intézetben helyezhetők el évi 300 K díj mellett.

52. §. Azon tanítók és tanítónők, kik jelen törvény életbe léptekor 2 év óta működnek s akár a Manillai tanítóképzőt vagy akár elemi tanítóképzőt végeztek, esetleg az egyetemre való felvételhez jogosító bizonyítvánnyal bírnak, az új intézeteknél alkalmazást nyerhetnek.

Kivételes esetekben az alkalmazás a király jóváhagyásával ezen feltételektől eltérőleg is megengedhető.

53. §. A törvény végrehajtási utasítását Ő Felsége a király adja ki.

Jelen törvény rendelkezései minden érdekeltra kiterjesztetnek. Minek hitelül sajátkezű aláírásunk és királyi pecsétünk.

Stockholm kastély 1889. május 31-én.

Oscár.

G. Wenneberg.

A törvény kihirdetésével egyidejűleg megállapított az intézetek tanterve, valamint az állami hozzájárulás nagysága.

Ez utóbbi szerint a siketnémák és vakok intézetei az eddig 200.000 koronában megállapított segélyt elvesztik, e helyett azonban minden gyermek után az állami intézeti ellátásra fél évi 250 K segély, bejáró növendékek után 125 K segély adatik. A körzetek által létesített intézetek, ha egyébként megfelelnek, 100 K, illetve bejáró növendékek után 50 K segélyt kaphatnak fél évente minden gyermek után.

Az intézet berendezéséhez való hozzájárulás költségei a 8000 K. meg nem haladhatják intézetenként.

Vakok.

1. §. 1. Vakok alatt nemcsak azok az egyének értendők, akik semmit sem látnak, hanem azok is, akik gyenge látó képességük miatt rendes elemi iskolába nem járhatnak.

2. Vaksiketek, vagy vak gyengeelméjűek jelen törvény rendelkezései alól kivételnek.

2. §. A vak gyermekek számára a szükséges intézeteket az állam állítja fel, előkészítő osztállyal és befejező osztályokkal.

3. §. Minden gyermek, akire a törvény vonatkozik, intézetbe adandó, kivéve, ha a szülők vagy gyámok oktatásukról másképp gondoskodnak, vagy ha olyan betegségben szenvednek, mely őket a nyilvános iskolába való járatás alól felmenti.

Az iskolaszékek kötelessége, hogy minden vak gyermeknek az intézetbe való szállításáról gondoskodjék s ellenőrizze, hogy az otthon nevelt gyermekek nyernek-e olyan oktatást, mely az intézetek követelményeinek megfelel. Ha azt tapasztalják, hogy a gyermek az oktatástól elvonatik, vagy megfelelő oktatást nem nyer, akkor gondoskodnak a gyermeknek intézetbe való adásáról. Ha a szülők vagy gyámok a törvény rendelkezésének, vagy az iskolaszék határozatának nem felelnek meg, figyelmeztetendők s ha a

figyelmeztetés eredménytelen volna, a gyermekek kényszer útján is az intézetbe szállíthatók.

4. §. A tankötelezettségi kor abban az évben kezdődik, amelyben a gyermek a 7-ik életévét eléri s csak a 9-ik éve betöltéséig menthető fel az iskoláztatás alól.

Később vakultak, avagy más ok miatt tanításban nem részesülhetők 14 éves korukig felvehetőek.

A tankötelezettség a felvételtől számított 10 évig tart, hacsak a gyermek korábban el nem sajátítja a szükséges ismereteket, vagy gyenge tehetsége miatt a tanítás reá nézve eredménytelennek nem bizonyul.

5. §. Minden, az állami intézetbe felvett gyermekért az illetékes törvényhatóság vagy város évi 300 k. tartozik fizetni.

6. §. Minden törvényhatóságnak vagy városnak jogában áll, hogy az intézetben elhelyezett gyermek eltartási költségeit egészben vagy részben a szülők, vagy gyámoktól követelhesse. Vagyontalan szülők helyett a szegényalap tartozik az összeget fedezni.

7. §. A további utasításokat Őfelsége a király adja ki.

Átmeneti intézkedések.

A tankötelezettség a tanköteles koru gyermekekre 1899. évtől kezdődik s fokozatosan lép életbe, úgy hogy az 1899. évben a 9 éves korúak helyezendők el az intézetek férő képességének megfelelőleg.

Melynek hiteleül sajátkezű aláírásunk és királyi pecsétünk.
Stockholm kastély, 1896. május 29.

Oscár.

G. F. Gilljam.

A szellemileg fogyatékosok.

Az 1904. évben a szellemi fogyatékosok iskolái és foglalkoztató intézeteit illető rendelkezések 1908. év végén hatályon kívül helyeztetnek s helyettük a következő rendelkezések lépnek életbe.

A szellemileg fogyatékosok (nem eskóros) gyermekek részére felállított s a törvényhatóságok és városok részéről fenntartott tanintézetekbe járó gyermek után, aki az intézetben vagy az intézet részéről ellátásban részesül, minden fél tanévre 125 kor., a bejáró növendékek után minden félévre 62 kor. 50 fillér költség engedélyeztetik. Egyébb szellemileg fogyatékosok s köztük gyengétehetségű vakok számára szolgáló intézetek félévenként a bennlakó növendékek után legfeljebb 125 kor., bejáró növendékek után 62 kor. 50 fill. összeget követelhetnek.

Foglalkoztató intézetek az egész évre 100 kor. kapnak, minden az állami intézetben végzett egyén után, mindaddig, amíg az illető az intézetben tartózkodik, illetve amíg munkaképességei oly fokot érnek el, hogy erkölcsi veszélyeztetése nélkül szolgálatba léphet, vagy esetleg máskép róla gondoskodás nem történik.

A segélyezés feltételei:

Görcsökben szenvedő gyengeelméjűek nem vehetők fel a

gyengeelméjük számára szolgáló intézetekbe, viszont amazokba is csak eskórosak helyezhetők el.

Az intézetekbe elmebeteg vagy ragályos betegségben szenvedő egyének el nem helyezhetők, valamint olyanok sem, akiket az orvos, vagy igazgató nem odavalóknak minősít.

Ápolásra szorulóknak számára szolgáló intézetek segélyt jelen törvény alapján nem kaphatnak.

Az intézetek diplomás orvost tartoznak alkalmazni.

Az intézetek a minisztérium által kinevezett felügyelő alá tartoznak.

Különös feltételei a segélyezésnek:

hogy a nevelő-intézetben két csoport, előkészítő és tanítási csoport létesíttessék;

hogy a felvételi kor 6—12 év között állapíttassék meg;

hogy a segélyezés a felvételtől számított 8 évig tartson, tekintet nélkül, hogy a gyermek az előkészítő, vagy tanítási csoportba vétetett-e fel, amely segélyezés a gyermek oktatásra képtelensége esetén azonnal megszűnjön;

hogy a szülők vagy gyámok részéről a költségekben való hozzájárulás az évi 50 kor. meg ne haladja.

Ennek folytán a nevelő-intézetek igazgatói, valamint a foglalkoztató intézetek vezetői is, ha államsegélyre igényt tartanak, minden év február 1. és szeptember 15-ike előtt a minisztériumhoz kérvényt tartoznak benyújtani, a segélyre szorulóknak számának megjelölésével. Az első alkalommal benyújtott segélykérvényhez az intézet előző évi működéséről szóló jelentés, valamint az orvosnak az egészségügyi berendezést tanúsító jelentése csatolandó, lehetőleg a megállapított formularé szerint. A kérvényt a törvényhatóság véleményes jelentés kíséretében a minisztériumba terjeszti be, a fenti határidőtől számított egy hón belül.

Melynek hitelül sajátkezű aláírásunk és pecsétünk.

Stockholm, 1908. június 16.

Gusztáv.

Hugó Hamarskjöld,

HAZAI HIREK.

Meghívó. A „Magyar Gyógypedagógia“ szerkesztősége nevében lapunk alapítóját a f. évi december hó 19-én délelőtt 10 órakor a budapesti állami siketnémák intézetében tartandó beszámoló értekezletre ezennel meghívom. Az értekezlet tárgyai: A szerkesztőség beszámoló jelentése; a lap számadásainak megvizsgálására felkért bizottság jelentése; a szerkesztők és számvizsgálók választása.

A kartársaknak, általában lapunk alapítóinak az értekezleten való szíves megjelenését kérem.

Budapest, 1909. december hó 1-én.

Berkes János
felelős szerkesztő.

Kinevezések. A vallás és közoktatásügyi m. kir. minisztérium Ranschburg Pál dr. idegorvosnak, a budapesti tudományegyetem orvostudományi karán az orvosi pszichológiából egyetemi tanárrá történt képesítését jóváhagyólag tudomásul vette s őt e minőségében megerősítette. Örömmel közöljük e hírt s reméljük, hogy az orvosi pszichologia terén érdemesen működő munkatársunk tudományos működésével még igen sok hasznos szolgáltatást fog teljesíteni az országnak.

Szaktanácsi gyűlés A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa november 20-án tartott gyűlésén a következőket tárgyalta:

1. A magánvizsgálatok szabályozása.
2. Az ideges gyermekek intézetének tanórarendje.
3. A siketnémák egri intézete tantestületének október 15-iki jegyzőkönyve.
4. A siketnémák körmöcbányai intézete felügyelő-bizottságának október 18-iki jegyzőkönyve.
5. A magánfoglalkozások szabályozása.
6. Kovács Zoltán körmöcbányai tanító kinevezése iránti kérése.
7. A csongrádi kisegítő-iskola költségvetése.
8. A szatmári kisegítő-iskola növendékeinek hitoktatása.

Jubiláló igazgató. Szép és kedves ünnepély folyt le december 1-én a siketnémák aradi intézetében. A tanárok és növendékek azért gyűltek össze ez alkalommal, hogy szeretett igazgatójuk, Elias Jakab működésének 25-ik évfordulóját megünnepeljék s becsülésüknek és hálájuknak kifejezést adjanak.

A kartársak tudván azt, hogy az ő szerénysége tiltakozik minden ünneplés ellen, meglepték őt az ünnepély rendezésével, úgy, hogy ez alkalommal még sem térhetett ki előle. Az intézet tanárai és növendékei a rajzteremben gyűltek össze, a hová a tantestület két tagja hívta meg a mit sem sejtő igazgatót. A belépőt a jelenlévők éljenzéssel fogadták s *Hertilla Szilárd* a következő szavakkal üdvözölte:

„Igen tisztelt Igazgató úr!

Az ember akkor felel meg igazán híven és becsületesen a belé helyezett bizalomnak, ha menten a hiú ábrándoktól, csendes, szerényen és észrevétlenül, de annál nagyobb lelkesedéssel és fáradságot nem ismerő buzgalommal munkálkodik a részére kijelölt területen.

Ha valakiről ezt el lehet mondani, úgy az az egyén Ön, k. igazgató úr! Emlékezzünk csak vissza arra az időre, amikor a mi kedves ügyünk, a siketnéma-oktatásügy még csak kis hajtás volt itt Aradon és arra, hogy mi lett volna e kis hajtásból, milyen gyümölcsöt hozott volna az, ha nem egy szorgalmas és gondos kertész, az igazgató úr veszi azt ápolás és gondozás alá? És íme, e csemetéből terebélyes fa lett és ma nemes gyümölcsöt terem!

E nemes, Isten és ember előtt kedves munkát igazgató úr mostoha viszonyok közt, segítség nélkül, odúban kezdte meg, hogy azt ma e modern épületben folytathassa. És míg kezdetben csak öt ártatlan szenvedő gyermeket árasztott el meleg szeretetével, addig ma közel száz hálás szem tekint szeretett igazgatójára és tíz munkatárs tiszteli igazgató úrban az intézet vezetőjét. De a siketnéma-oktatásügy aradi fája még fejlődni fog és fejlődni kell, mert az igazgató bölcs vezetése alatt e tisztos hajlék falai közt béke, egyetértés és munkakedv uralkodik és ahol erről van szó, onnan Isten áldása sem fog elmaradni.

De nem azért hívtuk ide, hogy az e téren kifejtett önzetlen munkálkodását és az azzal elért elévülhetetlen érdemeit most szóvá tegyük, mert ismerve igazgató úr végtelen szerénységét, jól tudjuk, hogy ily babérokra nem is pályázik. Inkább azért kívántuk jelenlétét, hogy megragadva az alkalmat, hogy igazgató úr pályafutásának 25-ik évét immár betöltötte, mindazt, amit lelkünk, szivünk érez, azt a mai alkalommal igazgató úrral közöljük. Kivánságunk rövid, de őszinte. Kérjük a Mindenhatót, hogy k. igazgató urat az ügy javára, k. családja boldogítására és tisztelő pályatársai örömére még igen sokáig éltesse!“

Mélyen meghatva válaszolt az ünnepelt az elhangzott szavakra, megköszönvén ezt az őszinte és nem várt ünneplést. Kifejezte, hogy amit tett, az nem érdeme, mert csak kötelességét teljesítette s hogy munkájában nem az elismerésre való törekvést vezette, hanem az, hogy kötelességét a szó szoros értelmében teljesítse, hogy az teljes, tökéletes legyen. Végül kérte kartársait, hogy jó egyetértésben, egymást becsülve és tisztelve a jövőben is legyenek segítségére a magasstos feladat teljesítésében s hogy tartsák meg őt továbbra is szeretetükben.

Ezután *Balázs Géza* intézett a növendékekhez sikertült beszédet, amellyel az ünnepély jelentőségét magyarázta meg nekik, kifejtvén, hogy mily régóta fárad és dolgozik az igazgató a siketnémák tanítása és nevelése, elhelyezése, ellátása és jövője érdekében.

Majd *Stefanik Pál* VIII. oszt. tanuló fejezte ki szép szavakban a növendékek örömét, ragaszkodását és háláját. Erre válaszolva az igazgató, köszönetét fejezte ki jókivánságaikért s szorgalomra és jó magaviseletre buzdította őket.

Ünnepély után az igazgató vendégül látta a tantestületet s a fehér asztal mellett *Wagner F. Agoston* rajztanár mondta az első pohárköszöntőt, amelyben — amint kifejezte magát — leleplezte az ünnepeltet, azt mondván, hogy az időt tekintve ugyan 25 éve, hogy működik, de a munkát tekintve több, mert kezdetben több éven át azt végezte egy év alatt, amihez más embernek két évre van szüksége, amennyiben akkor érzékűek mellett siketnémákat is tanított.

Becker Vendel hittanár az igazgatói állás és a humanizmus szempontjából méltatta az ünnepelt érdemeit.

Eckstein Mór hitoktató kedélyes felköszöntőjében azt mondta, hogy az önzés vezeti szavaiban, amikor mint iskolatárs azt kívánja

neki, hogy ötvenéves jubileumán újra üdvözölhesse őt és kedves nejét.

A társaság hosszabb ideig volt együtt emelkedett hangulatban a multnak nem egy derűs eseményét felelevenítve, végül pedig egy szép nap kedves emlékével oszlott széjjel.

Tiffert György.

Őszinte szívvel veszünk részt, bár elkésve, aradi kartársaink ünnepében. A jubiláns igazgatónak, érdemes kartársunknak ez úton is szerencsekívánatainkat tolmácsoljuk a szívből jövő kívánsággal, hogy a Gondviselés neki további működéséhez erőt, kitartást adjon, hogy eddigi sikereit gyarapítva, még sok hasznos szolgálatot tehessen a gyógypedagógiai oktatásügynek.

(A szerkesztőség.)

Gyengelátó képességgel bíró gyermekek összeírása tárgyában a vakok budapesti orsz. intézetének igazgatósága megkereste a székesfőváros összes elemi iskoláinak igazgatóit. Bár az összeírás még folyamatban van, már is több adat van az igazgatóság birtokában. Érdekes lesz megtudni, hogy hány ilyen gyermek látogatja a főváros elemi iskoláit.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium Vítár Rezsőt a vakok budapesti orsz. intézetének gondnokát a X. fizetési osztály 3-ik fokozatába nevezte ki. *Üdvözöljük.*

Gyakorlati irányú kézügyesítő oktatás a vakok kolozsvári intézetében. Ismeretes, hogy a vakok budapesti országos intézetében valamely iparág elsajátítását megelőzően a növendékek gyakorlati kézügyesítő oktatásban részesülnek; ezáltal nemcsak a munkát szeretik meg, hanem a mesterség elemeibe is bevezettetnek. A nm. minisztérium ezen mindenképen üdvös intézményt a vakok kolozsvári intézetében is megvalósította. Bár a gyakorlati irányú kézügyesítő oktatás az államra újabb terheket ró, azonban a növendékek későbbi megélhetési viszonyaiban a kiadások remélhetően kárpótlást fognak nyerni.

Adomány. A vakok kolozsvári intézetének a Múzeumok és könyvtárak országos tanácsa ú. n. „Népkönyvtár“ adományozott.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A vakok helyzete Japánban. A vakok története Japánban Hitoyasu herceggel kezdődik, aki Nimme-Tenno császár negyedik fia volt. Hitoyasu Kr. u. 830-ban született s életének 28-ik évében súlyosabb betegség következtében mindkét szemére megvakult. Hivatalaitól megválva, Yamashina nevű faluban (Kioto mellett) fekvő csendes villájába vonult vissza, hol a budha vallás szerzetese lett és Hoshio-Sensi nevet vett fel. Szabad idejét irodalommal, zenével, különösen pedig bívázással (egy gitárszerű hangszer) töltötte.

Saját szerencsétlensége sugalta azt, hogy Kiushiu szigetén fekvő birtokainak jövedelmét a szegény vakok közt felossza. Meghalt 872-ben Kr. u. 42 éves korában. Holttestét Jamashina szomszédságában temették el.

Néhány évvel halála után (885.) Tenyason néven szentté avatták. Ettől a naptól kezdve lett Japánban február 17-ike a vakoknak szent napjuk s ugyanilyen június 17-ike is, melyen a herceg anyja meghalt.

A hercegnek mint szent Tenyasonnak ünnepét Jamashina templomában és Kioto egy kis kápolnájában ma is nagy kegyelettel ülik meg.

Ettől az időtől kezdődött a vakok közt egy bizonyos kaszt-rendszer. E kaszt a Todoha nevet vette fel s bizonyos rangfokozatokat (Kengio, Koto, Sato stb.) állapított meg.

Gotoba-Tenno császár (1138.) megvonta a vakoktól az eddigi hercegi jövedelmeket, de Shiodio-Tenno császár uralkodása alatt (1230.) egy Shiobützu nevű tendai pap befolyása következtében (kitünő bívajátszója és énekese volt a császári udvarnak) elérték azt, hogy a császári jövedelmek bizonyos hányadát (születéskor, esküvők alkalmával, koronázáskor stb.) megkaphassák.

A rangfokozatokat 16 kisebb osztályra osztották. Az első méltóság a Kengio volt 4 osztállyal, a második a Koto 8 osztállyal, a harmadik a Sato 4 osztállyal. Még később új 74 kisebb osztályt szerveztek, amelyeket pénzen is megvehetett valaki magának. E kasztszerű intézmény vezetését 10 Kengio, egy fő Kengio és a pénzügyi dolgok elvégzését pedig újabb 4 Kengio látta el.

Idővel a Kengiok elhatalmasodtak úgyannyira, hogy egy-egy Kengio a császár vagy Shiogun (Sogun) előtt 72 kísérvél jelent meg, mint egy fejedelem. Ruházatuk is pazar diszítést nyert. Pl. a Kengio ruhája biborköpeny és fekete lakksisak, a Kotoé fekete köpeny, fekete bot és nyelv forma vég, a Satoé fehér köpeny és fekete bot, gömbvéggel.

A fentnevezett kaszton kívül voltak vak szerzetesek, kiknek Moso elnevezésük volt. Ezek a vak szerzetesek bívájukkal sorra járták az egyes házakat, miközben imákat mondtak az ország és család jólétéért. Ezen intézmény a politikai viszonyok következtében (1868.) összeomlott s most már a vakoknak versenyre kellett lépni látó embertársaikkal.

Voltak hirneves Kengiok, akik zenei, akupunktur (tűszúrás), köptülyözési és masszázs-iskolákat hagytak hátra. A XIII. században lépett fel Shiobützu tendai pap mint biva-hangszerművész, ki titkát tanítványaira hagyta. Az ő iskolájából került ki a híres Kengio Joici, aki a XIV. század elején élt. Ez utóbbi nemcsak művészte, hanem nemesi származásánál fogva is nagy névre tett szert. Tanítványai közül kettő érdemel említést, az első Jasaka Genjio, a jasakai iskola megalapítója, a másik Banto Joici, alapítója lett a későbbi iskolának, amely a hirneves Kengio Kakuici alatt (ekkor vezérszerepet játszó Shiogunnak volt unokaöccse) s később egy bivaművész befolyása következtében nagy hirnévre tett szert.

Ha Európa tud hirneves vakokat felmutatni, Japán sem marad hátra. Ez országnak leghirnevesebb vakja Hanava Hokiici (1746—1822.). Szegény szülők gyermeke volt, ki 5 éves korában vesztette el mindkét szemét, de zsenialitása és akaraterejénél fogva egyike lett a legtanultabb vakoknak, kik Japánban születtek. Irott könyveinek száma megszámlálhatatlan, de nevét a japán irodalomban halhatatlanná tette „Gunshio Ruisiu“ nagy munkájával. 77 éves korában halt meg.

A régi időben főleg bívával és énekkel foglalkoztak a vakok.

Miután a biva divatját multa, a koto és siamisen hangszerek tanulására tértek át, amelyek a 16-ik században nagy elterjedésnek örvendtek. A koto játékot vakok tanítják ma is az egyes intézetekben, míg a siamisen a legalacsonyabb néposztályok között terjedt el úgy, mint Olaszországban a mandolin.

A tűszúrás-, köpülőzési- és masszás tudománya a 17-ik században kezdett egyes híres specialista révén felvirágozni. Legnevezetesebb volt ezek között Sugijama-Riu, ki elmésen szerkesztett kalapácsot talált fel. Még ma is jelennek meg hirdetések ezen felírással: „Tűszúrás Sugijama-Riu módszere szerint.“

A masszás ma is a legelterjedtebb kenyérkereseti pályája a vakoknak Japánban. Fürdés, tura, betegségek, stb. után a japán népnél a masszás elmaradhatatlan. Nincs oly városrész vagy kicsinyke falu, ahol néhány vak masszőr ne volna található. Különösen fürdőhelyeken látni nyári alkony után vak masszőröket, kik bambusz sipot fújva hosszan, vontatottan kiáltják: „Amma kami-shimo.“ A modern masszőrök azonban már otthonukban várják be a vendég hívását.

1865-ben a vakok párizsi intézetének értesítője alapján megismerkedett Japán a vakok oktatásával, nemkülönben a Braille-féle írással. Majd 1875-ben egyes philantropisták mint: Tsuda, Furu-kawa, Nakumura, Kishida, Dr. Burhard, Dr. Henry, Fauld összejöttek, hogy Tokióban vakok és siketnémák részére intézetet létesítsenek. Ily intézet létesítése Tokióban csak 1879-ben lett engedélyezve, melyet 41 más intézet létesítése követett. Ez utóbbiak legnagyobb része privát jellegű. Jokahámában a misszionáriusok tartanak fenn vakok intézetét, melyben vak fegyenceket is tanítanak.

A japáni intézetekben íráson kívül zenét, tűszúrást (akun-punktur) és masszást tanítanak.

Az intézetekből kikerültek szövetséget tartanak fenn „Nippon-mosinkai“ címmel, mely évente rendes gyűléseket tart.

Vakok részére Japánban 3 ujság jelenik meg és pedig: „Akobono (Hajnalpirkadás)“ hetenkint egyszer, a „Hoshinchikari“ Tokióban és végül „Tensikai“ Kiotóban havonta egyszer.

Németből fordította: Séra Lajos.

A vakok ügye Romániában. Románia királynője „Carmen Sylva“ elnevezéssel 1906. aug. 1-én alapította országában az első vakok intézetét s ugyanakkor tette nevezetes alapítványát a „Vatra Lunimosa Regina Elisavetá“-t.

Ez időtől fogva mintegy 150 vak (némelyek családjaikkal együtt) nyert elhelyezést. 1908. októberében helyezték el ugyanott egy nagy telepnek alapkövét, hol vakok és gyengélátók fognak otthon találni (nem, vallás és nemzetiségre való tekintet nélkül.)

E telep körülbelül 300 vaknak fog otthon nyújtani. A telepet az alapítóke kamataiból évről-évre kibővítik. E nemes cél minél sikeresebb keresztül vitele céljából fordul Carmen Sylva a nemesen érző emberbarátokhoz, hogy bármely csekély adománnyal segítsék e szép intézményt. A kegyes adományok Banca Generalá Románának Bukarest, vagy közvetlen a telepre küldendőek („Vatra Luminosa Regina Elisaveta“ Bukarest.)

Az amerikai siketnéma-intézeti tanárok 1908 évi gyűlése. (Az „Eos“ 1909. évi július havi számából.) Ezen gyűlés Ogdenben, az ottani siketnéma-intézetben tartatott. Az egyesület mindenkori elnöke Thomas Hopkius Gallaudet arra kéri a gyűlést, tegye megfontolása tárgyává a jelbeszéd használatát a siketnémák oktatásánál; a tehetséges siketnémáknak a Gallaudet-Collegiumon történő továbbképzésének kérdését; s végül javasolja, hogy a siketnémákkal foglalkozó szakférfiak ezentúl a fent nevezett intézettel kapcsolatosan felállítandó képzőn nyerjék szakképesítésüket.

A gyűlés első tárgyra: „A jelbeszéd használata a siketnémák oktatásánál“ című tételre vonatkozólag a következő határozatokban állapodtak meg:

1. A jelbeszéd ismerete az oktató részéről feltétlenül szükséges, használata azonban az oktatásnál a minimumra szorítkozzék.

2. Természetes szemléleti eszközök hiányában a természetes jelek által való szemléltetésnek adandó előny.

3. A jelek teljes kiküszöbölése úgy a növendékekre, mint az oktatóra is bilincseket rakna, fárasztó s mégis sikertelen munkát eredményezne.

4. Azon siketnémák, kik a hangbeszéd által nagyobb előhaladást tanúsítanak, a német módszer szerint, azon gyengébb tehetségű siketnéma növendékek ellenben, kik az életben inkább kézügyességükre lesznek utalva, a jelelő s kézügyesítő módszer alapján oktattassanak.

A gyűlés második tárgya a német módszer sikertelenségeire vonatkozott, a gyengébb tehetségű siketnémák szempontjából.

E. S. Tillinghaus először a növendékek különböző tehetségességeire és hallási képességük különbözőségeire utal. A siketnémák oktatásának főcélját nem a szájról olvasásban és a tökéletes hangbeszédben, illetőleg nem a jelbeszéd és írás ismeretében látja, hanem abban, hogy a két eszköz bármelyike által a növendékek szellemi tehetségei minél magasabb mértékben képeztesse ki. Mindkét eszközt a siketnémák szempontjából hasznosnak, szükségesnek ismeri el. Ezért a kombinált rendszert elébe helyezi a német módszernek, mert amely növendék a hangbeszéd által oktatva, 3—5 év alatt nem haladt annyira, hogy gondolatait kifejezni képes legyen; ha ennyi idő után sem tudja magát az illető növendék tanítójával szemben a jelek teljes kizárásával, tisztán e

hangbeszéd segélyével megértetni, azt tovább e módszerrel ne gyötörjék, hanem a jelelő s kézügyesítő módszer alapján nyerjen az illető további oktatást.

Tillinghaus felfogása az, hogy a német módszer segélyével csak kiváló tehetségű növendékekkel, nagyfokú elméleti és gyakorlati ügyességgel bíró pedagógus érheti el a tanítás célját: a növendékek szellemi tehetségeinek teljes kifejlesztését. Megengedi azonban, hogy e kijelentése csak az amerikai viszonyokra vonatkozik és az ottani szakemberek hiányos előképzettségében gyökeresíthetik. Ebből következtetve hangsúlyozza annak szükségét, hogy azon jelöltek, kik hivatva lesznek a beszédmódszer szerint tanítani, legalább is két évi elméleti és gyakorlati oktatásban részesüljenek a Gallaudet-Collegiummal kapcsolatosan felállítandó képzőn.

L. E. Millingau, a montanai intézet vezetője a visszamaradt és gyengetehetségű siketnémák oktatásának miként történendő módjával foglalkozik. Megkülönbözteti a következő tehetségi fokozatokat: 1. visszamaradt (a tanítottak 20°/_o), 2. nagytehetségű, 3. közepes, 4. gyengetehetségű (imbecill) és végül 5. hülye siketnémákat. Az utóbbi csoport kivételével a többiek oktathatók. Oktatásukat a következő szempontok vezéreljék: Az osztálylétszám 5—10 növendékben állapíttassék meg; csak a legkiválóbb tanerőkre bizassék az ily osztályok vezetése; ez osztályokban a hangbeszédből csak annyit kell elsajátítani a növendékeknek, amennyire azok képesek; tankönyvre a siketnémáknak szükségük nincs, hanem a tanult anyagból készített jegyzetek helyettesítsék a könyveket. E gyengébb képességű növendékek tanításának főcélja az, hogy a hangbeszéd mellett a jelbeszéd és az írás segélyével értelmük kiképeztessek és valamely iparágban elsajátítása által az életre önállósíttassanak a növendékek.

Az egyesület elnöke e szavakkal fejezte be a gyűlést: „Legnagyobb pedagógiai vétség a gyermekket szellemi intelligenciájának legnagyobb fokára nem emelni“.

II.

A gyengébb tehetségű siketnémák külön oktatása. Az „Orgán“ 1909. évi október havi számában M. Kühlingnek Weisenfelsről a következő című tanulmányát közli: „Az eddigi tapasztalatok szerint kívánatos-e a képezhető siketnémák bizonyos százaléknak felmentése a beszédtanítás alól s ha igen, mily eszközök segélyével oktatandók e siketnémák?“

Kühling e tételt végeredményében következőkben fejti meg:

1. Azon kérdésre, hogy a siketnémák bizonyos százaléka a hangbeszéd tanulása alól felmentessék, igenlő választ ad.

2. A hangbeszéd segélyével nem oktatandók azon siketnémák, a) akik alacsonyabb intelligenciájuknál fogva a beszédmozgások felfogására csekélyebb subjektív megfigyelő képességgel s csak kevés belső figyelemmel rendelkeznek,

b) akik normális intelligenciájuk dacára, a hangbeszéd elsajátítására képességgel nem bírnak és

c) akik a hangbeszéd elsajátításában hibás, tökéletlen beszéd-szerveik miatt akadályozva vannak.

3. Az a) csoport alá sorozható siketnémák oktatására a jelbeszédet és az írást jelöli meg Kúhling tanítási eszközül; segéd-eszköznek az új abc-t is igénybe kívánja venni.

A b) és c) csoportbeliek tanítására az írást és az új abc-t gondolja alkalmasnak. Ez eszközök mellett a szájról való olvasás tanítását is szükségesnek tartja e növendék-csoportok oktatására.

Megemlítendőnek tartjuk, hogy e kérdéssel *Schreiner Ferenc* kollegánk is foglalkozott a „Magyar Gyógypedagógia“ folyó évi 2. és 3. számában.

M.

A német siketnéma intézeti tanárok VIII. közgyűlése Lipcsében. (Az „Organ“ 1909. évi számából). Ezidei gyűlésüket a német kartársuk Heinicke működési helyén, Lipcsében, az ottani egyetemen tartották meg. Az egyesület elnökéül az elhunyt Walther helyébe Wende igazgatót választották meg.

Dr. Schumann, Heinickeről tartott előadásával a német módszer megalapítójának életét és működését tökéletesen megvilágítva állította a hallgatóság elé.

Azután afölött vitakoztak a német kartársak, hogy vajjon az eddig nyert tapasztalatok szerint kívánatos-e a képezhető siketnémák bizonyos százalékának felmentése a beszédtanítás alól. Ha igen, mily eszközök segélyével oktatandók e siketnémák? Mivel az igen különböző és sokféle véleményekből nem tudtak helyes utat választani, e tételt a további tanulmányozás tárgyául jelölték ki.

Azután megállapították azokat az elveket, melyek szerint új tanterv készítenendő.

E gyűléssel kapcsolatosan Heinicke kiállítást is rendeztek.

Nagy érdeklődéssel szemlélték a jelenvoltak a Lindner-féle érzékeltető gépet használat közben. Ezen elektromos készüléknek szerepe az volna, hogy ennek hangfelfogó kagylójába bele mondott hangokat és szavakat a növendékek ujjaiak hegyével megérezzék és megkülönböztessék; hogy a gép mintegy a beszédtanítás segédeszközét képezze. Bár e készülék még tökéletesítésre vár, mindazonáltal elhatározták, hogy egy-két intézetnél próbaképen hosszabb ideig kísérletezzenek vele.

Mennyit hall a siketnéma. Dr. Marage francia orvos érdekes kísérletet végzett a siketnémák hallási képességére vonatkozólag. A siketnémák mindegyikénél talált némi hallási képességet. A vizsgálatot a. e. i. o. u. vokálisokkal végezte, mely vokálisokat azonban 5 sípből álló készülék útján hozta létre. Gépe úgy van szerkesztve, hogy abban a hang erőssége szabályozható. A hang erősségét 350 fokra osztotta úgy, hogy az első erősségi fokot minden jól halló egyén felfogni képes. A tökéletesen siketnek nevezett egyének Dr. Marage szerint csak a 250–350 erősségi fokú hangokat képesek felfogni. Véleménye szerint a siketnémák hallási képességét e készülék segélyével fokozni lehet annyira, hogy e képesség a beszédtanítást megfogja könnyíteni.

M.

Fogyatékosok száma Poroszországban. Poroszországban a népszámlálási adatok szerint 25 évi időközben következő változás mutatkozik a gyógypedagógiai ügyet érdeklő fogyatékos lakosság számában:}

10.000 lakosra esett:

	1880-ban	1905-ben
siketnéma	10·2	9·0
vak	8·3	5·6
gyengeelméjű	24·3	37·3

Látnivaló, hogy míg a siketnémák és vakok örvendetesen apadtak (aránylag és nem számban), addig a gyengeelméjűek száma jelentékenyen megnövekedett.

	1880-ban	1905-ben
férfi	34.309	73.491
nő	32.036	65.691
összesen	66.345	139.182

volt a gyengeelméjűeknek száma.

A lakosságnak 25 év alatt 36·7%-kal való emelkedésével szemben a gyengeelméjűeknek 110%-kal való szaporodása rendkívül nagyinak mondható és ezen szomorú adatok alkalmasak lehetnek a nagy társadalmat az eddig ez irányban tanúsított indolenciájából felrázni és nemcsak egyes lelkes apostolokra bízni a viszonyok javítását, hanem nagyobb sociális actióval a nevelés-ügyet egészen új irányban terelni. A pedagógiai átreformálásának ideje elérkezett.

Karnay.

VEGYES.

A Surdus loquens magyar nyelven. Szabó Imre, a budapesti siketnémák intézete hittan tanára Amman Konrád munkáját lefordította lapunk számára. Ezen érdekes mű, mely ma már alig található egy-két könyvtárban, valóban megérdemli, hogy hazai nyelvünkön is hozzáférhető legyen s a fordító igazán hasznos szolgálatot tesz ügyünknek, hogy e fárasztó s a latin nyelv teljes tudását követelő munkára vállalkozott. A mű közlését jövő számban kezdjük meg s reméljük, hogy olvasóink is épp oly érdeklődéssel várják, mint mi.

Halálozás. Lapunk zártakor értesülünk arról a súlyos veszteségről, mely Török Sándor kartársunkat, a szombathelyi vakok

intézete igazgatóját szeretett neje elhunytával érte. Fogadja mély és őszinte részvétünket.

Kisegítő iskolák. Eötvös László gyógypedagógus nagyon életbe vágó javaslatot terjesztett be ma a város tanácsához. Eötvös László azt javasolja, hogy Szegeden is, mint Budapesten és Debrecenben, az elemi iskolák mellé kisegítő iskolát létesítsenek, melyben a főkép erkölcsi foglalkozásban lévő gyermekeket külön tanítanak. E gyermekek nevelése külön eljárást kíván s egyúttal a többieket is megóvjá a káros befolyástól. Az állam hathatósan támogatja az ilyen iskolát, s segéllyel látja el. Eötvös javaslatában arra kéri a tanácsot, hogy az ily iskola vezetésére alkalmas két tanítót küldjön fel a város az állam által rendeltetni szokott öt hetes tanfolyamra s állítsa fel a kisegítő iskolát. *(Szegei napló.)*

Siketvakok a léghajón. New-Yorkból írják, hogy Glidden Károly léghajós érdekes kísérletet fog tenni; ugyanis léghajójában felviszi magával Keller Helént a célból, vajjon a siketvakok vagy vakokra a légnyomás okozta jelenségek más befolyással vannak-e, mint az épérzékű emberekre.

Hivatalos nyugtázás. A „Magyar Gyógypedagógia” 1909. évi évfolyamára előfizettek: Hertzka Gusztáv Bpest 10, Vakok intézete Szeged 10, Takács Gyula Sopron 5, Kún Ernő Sopron 5, Góts Ottó Kecskemét 5, Szabó Géza Jolsva 5, Varga Róbert Arad 6, Állami tanítóképző önképzőköre Arad 5, Együd Lajos Vác 10 K.

Budapest, 1909. december 10.

A Magyar Gyógypedagógia kiadóhivatala nevében:

Éltes Mátyás, pénztáros

VIII., Mosonyi-utca 6.

Szerkesztői üzenetek.

Sch. P. Kolozsvár. Szíves értesítését köszönjük. A jövőben arra kérjük, hogy a híreket teljesen elkülönítve, a lap számára elkészítve szíveskedjék beküldeni. A megpendített helyes eszmét a magam részéről ma még korainak és időszerültlennek tartom. Külön tanácskozásoknak u. n. naggyüleléseknek tartására még nem érett meg az idő. Ha vannak megvitatni való szakkérdések, lapunkat szívesen felajánljuk, mely a tárgyilagos és actualis cikkek közlése elől nem zárkózik el, sőt azoknak örömmel ad helyet.

Többeknek. Miután kétség merült fel, hogy lapunk előfizetésének nyugtatónyuzás bélyegelt nyugtán történjék-e, vagy sem, ez uton értesítjük az érdekelteket, hogy hírlapok és folyóiratok előfizetésének beküldését igazoló elismervények, illetve szelvények bélyegmentesek.

Sz. I. Budapest. Nagyérdekű fordításának közlését e számban nem kezdhettük meg, de köszönetünket tolmácsoljuk, hogy a fordításra vállalkozott s irodalmunkat e becses munkával gyarapítja.